

ఓం
శ్రీశ్రీరాంజనేయాయనమః.

యథార్థము

(లేక పరివ్రత)

విదంకముల సాంఘికనాటకము

[కథకల్పితము.]

కర్త:

మ॥ రా॥ శ్రీ రాయసం వేంకటరమణయ్య

గోవిందపురం :: గుంటూరుజిల్లా.

పబ్లిషర్సు:

రాతుచంద్రయ్య

బుక్సెల్లర్సు అండ్ పబ్లిషర్సు,

రాజమండ్రి.

రాష్ట్రరైటు రిజిష్టర్డ్

[మొదట 1—0—0.

శర్వహక్కులు.

రాజమండ్రి వజ్రహక్కు:

రౌ తు చం ద్ర య్య,

యన్. అప్పలస్వామి అండ్ సన్సువారివి.

ప్రథమ ముద్రణము.

500 కాపీలు

రా జ మం డ్రి.

వాక్కు ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె.

15—9—1945

పాత్రలు

రామం:—(కథానాయకుడు)

మస్తిథుడు:—(రెండవ కథానాయకుడు)

మాధవుడు:—(నీల తాత—వృద్ధుడు)

గిరిరావు:—(రామం మిత్రుడు)

పోవ్వుబమాను:—

భైరవశాస్త్రి:—

బాబు:—(రామం వుత్తరుడు)

నీల:—(కథానాయకి)

రాజ్యం:—(రెండవ కథానాయకి)

శాంతమ్మ:—(శామంతల్లి వృద్ధురాలు)

మ న వి

చ. గురుముఖమైన విద్య నమ ♦ కూరమిచేతను తోచినట్టలీ
కరణిని నాటకంబుగను ♦ కల్పనజేసి రచించి నాడనో
వరమను పూజ్యాలార ♦ ఘనపండితులార! మదీయగ్రంథమం
దరయగ తవ్వలున్నను బు ♦ ధాగ్రణులార యమింప వేడెదన్.

ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

యథార్థము

(లేక పతివ్రత)

ప్రథమాంకము—ప్రథమరంగము.

(రాజేశ్వరి తనగదిలో యేకాంతంగా కూర్చొని తనలో)

ఆహా!

ఉ. సోముడు లేనిగాత్రి గతి + శోధనలేని కవిత్వమట్లు మీ
 ల్నామములేని నంది స్తితి + నాథుడులేని రణంబురీతి న
 త్వేమములేని పెండ్లివలె + పెద్దలులేని నభావిధంబు నా
 రామములేని మద్భూదయ + రాజ్య మరాజకమాయె నిత్రరిన్.

నిజమునకు నామిత్రబృందమున యెందరు సుందరసుకుమారులు
 లేరు. వారిని యాసింపని నాహృదయకమలము రామముడెని
 మినే యేల యాసింపవలయును. ఆతనికడ యేదియో యనన్య
 సామాన్యమైన మహాత్మ్య మిమిడియున్నది. నే డింకనూ రా
 డాయె. యెటకేగెనోకదా. ఆతడరుడెంచకమున్నే అనంపుర్తి
 గా చిత్రింపబడిన యాతని ఛాయాచిత్రరువును పూర్తి చేసె

దను. (అనుచు కుంచబూని ఆడుతూ పాడుతూ చిత్రించుచుండును. ఇంతలో రామము ప్రవేశించి చూచి)!

రామం—ఓహో! హా! ఏమి యీ యానందము! పారవశ్యం.

ఉ. ఆడుచు వేడుచున్ జగతి + నంతను నిద్దురబుచ్చు గీతికల్
బాడుచు కుంచబూని కడు + బాగుగ చిత్రవరంబు వ్రాయుచున్
మేడను గుల్కుచుండె నొహళా + మేలిమి బంగరుతీగరితి నే
చూడగ లేదు యీరకపు + సుందరమంగళ కోమలాంగినిన్.

రాజ్యం—అబ్బ! ఇప్పటికి పూర్తిచేయ గలిగితిని.

రామం—రాజ్యం! రాజ్యం!

రాజ్యం—(చూచి) రామం! రానే వచ్చావా! నీకొఱకు బిందువతన
కాంక్షితముగ ముత్యపుచిప్పలా గెదురుచూచుచుంటిని.

రామం—నేనునూ శీఘ్రమనముననే యరుడెంచుచుంటిని.

రాజ్యం—గానతుంబురుడవు. పైగా కవిరాజువు. శిల్పకళానిధివి. ఇప్పుడు హాశ్యకళానిధివికూడా కానున్నావు. సంతోషం. అవధరింపుము.

రామం—నరేకానీ! ఏమిటా చిత్రించినది...?

రాజ్యం—భవదీయ దివ్యమంగళస్వరూపాన్ని చిత్రించాను.

రామం—ఏదీ చూతాం (తీసికొనిచూచి) వహ్వ! ఎంతబాగా చిత్రించావు రాజ్యం!

రాజ్యం—ఇదంతా నీవు నేర్పిన విద్యగా రామం!

రామం—ఐనచో దీనిని నాకు కిమ్మిత్తున కిత్తువా—?

రాజ్యం—అట్లుకాదు నీకు దీనిని బహుమతిగా యిచ్చుకుంటాను.

రామం—ధన్యుడనే.

రాజ్యం—దీనిని మీకు సమర్పించి నేనున్నా ధన్యురాల నైనాను.

రామం—చిత్రకళారాధన స్త్రీల కర్ణమైన సువిద్యయుని స్త్రీలోకమున
లోక నీతిపాఠమును నేర్పినావునుమా.

రాజ్యం—ఇంతటికీ మూలం తమసానుభూతియేగా—

రామం—రాజ్యం! కొలదిరోజులనుంచీ నా లోక చిన్ననండేహము
జనించి నేటి కది మహమ్మేరువగా మారిపోతున్నది.

రాజ్యం—బహిర్గతము చేయండి. అపై నాహృదయనముద్రము దానిని
మింగగలుగునేమో ప్రయత్నిస్తా.

రామం—మనయిరువురమూ ఇకముం దింత చనవుగా నంచరించుట
లోకమునకు పరిహాసపాత్రత కాదూ...?

రాజ్యం—(నవ్వి) రామూ! సంకుచితబుద్ధితో యనువారిమాటలు కాని
స్త్రీపురుషులు నమానతుల్యులుగానున్న తప్పేమున్నది. వైగా
మనమున్నది చెన్నపట్నం కాబట్టి పాటించే లేదు.

రామం—రాజ్యం! స్త్రీపురుషులు కలసి తిరిగిన నీతిదూరు లగుదురని
యందురుకదా...?

రాజ్యం—కలసి తిరుగ లేదనుకొందము, ఎందరు నీతిదూరులు కా
లేదూ,

రామం—రాజ్యం! నీతి యవినీతి యనగా—?

రాజ్యం—నీతియన అంతరాత్మకు సమ్మతిగానుండి ఆచారవిరుద్ధము
కానిది, దానికి విరుద్ధమే యవినీతి...

రామం—అంతరాత్మకు సమ్మతియైనది. పదిమందీ వొప్పనిచో అవి
నీతి కాదా?

రాజ్యం—పదిమంది వొప్పనిచో యది నీతి కా దవను కాని మన
మున్న ఈలోకము సంఘముపైని ఆధారపడియున్నది. ఎంత
నీతికర కార్యమైననూ సంఘ మొప్పనప్పుడు అవినీతిగనే యెంచ
బడును.

రామం—రాజ్యం! పూర్వముకన్నా మిన్నగా నీ వెన్నింటినో గ్రహించుకొనుచుంటివి. చదువమని యిచ్చిన గ్రంథముల నన్నింటినీ చక్కగా చదువుచుంటివా యేమి?

రాజ్యం—రామం! చదువుకొనినచో ఇట్టివిషయాల గ్రహించుకోలేమా?

రామం—రాజ్యం! మానవుని గమ్యస్తానానికి చేర్చగలిగేది విద్యే. విద్యలేకున్న యుక్తాయుక్తభావమున తర్కించుకోలేము. తర్కించి ప్రపంచాన్ని ప్రేమింప తెలిసికోలేము.

రాజ్యం—రామం! ప్రేమ మెందుకు వెలుంగును?

రామం—ఋతువు లెందుకు మారును. మేఘము లెందుకు వర్షించును. పుష్పము లెందుకు సువాసనల చిల్కును. చెట్లు ఫలము లెందుకొనంగును. సూర్య చంద్ర గ్రహ తారకలు దివమందు జన్మింపుచూ లయించు తెందులకు? ఈకారణముల గ్రహించుకొన్న ప్రేమ మనుష్యులయందెందుకు వెలుంగునో యర్థమగును.

రాజ్యం—రామం! అవి వాటిధర్మం స్వభావములబట్టి యట్లు చేయును.

రామం—మానవు డంతియేకదా? అతనిజన్మ ప్రేమించుటకు — ప్రేమించి జీవించుటకు — జీవించి లయించుటకు... ఔనా...?

రాజ్యం—మరి ప్రేమస్వరూప మొక్కటియేగదా? దాని కిన్నిమార్పు లెందుకూ?

రామం—ప్రేమ... ..మార్పులు... ..రాజ్యం! నీయీప్రశ్నలకు సమాధాన మీయను. కొలదికాలములో నీవే గ్రహించుకోగలవు.

రాజ్యం—కారణం?

రామం—నాకే నీప్రశ్నలు అశ్చర్యం కలిగిస్తున్నవి.

రాజ్యం—నరే ప్రేమతర్కమునకు స్వస్తి మంగళహారతియని యంటిని. తరువాత—

తే. నన్ను నోలలాడించెడి + నవ్యగీతి
భవ్యతరగీతి మాధుర్య + భావగీతి
రాలైననను గఱగింప + జాలుగీతి
పాడి నాచేత పాడించు + పరమపురుష!

రామం—నాకు సావకాశంలేదు. నే పోవాలి.

రాజ్యం—రామా! ఎచ్చటికి పోవాలి?

రామం—మావారికడకు. జబుకూడా వచ్చింది.

రాజ్యం—అనగా మీఅమ్మగారికడనుంచా?

రామం—కాదు, మారాతయ్యగారి వద్దనుంచి.

రాజ్యం—అబ్బో! అందుకే కాబోలును అత్తగారింటికేగే కొత్తఅల్లుని మాడ్చి తయారయ్యావు.

రామం—ఔను. అందులో అబద్ధ మేమున్నదీ?

రాజ్యం—పోకతప్పదా?

రామం—తప్పదు.

రాజ్యం—మరల మీపునరాగమన మెవ్వడు?

రామం—రేడియోగానానికి రాకతప్పదుగా. శలవు (నిష్క్రమించును.)

రాజ్యం—(తనలో) ఆహా!

తే. కటికిచీకటి గ్రమ్మి హృ + త్పండమునకు
నూర్యుడున్నను నానవ్య + నూర్యుడరుగ
ధ్యేయ మెయ్యది సంగీత + దేవిడిపుడు
బావురనుచున్న దతిబాష్ప + భరిత యగుచు.

యథార్థము

పాట

చుక్కలరథములో
ఎక్కి చక్కంగాను
దిక్కులన్నీ చూచియీ
వక్కకే వచ్చితివ చందురూడా వీవు
చిక్కకుంటివియ్యో చందురూడా.

(తెర వ్రాలును)

ద్వితీయరంగము—కర్తవురి.

(రామం, సీత)

సీత—చెన్నపట్నంనుంచి వస్తూ నా కేమి తెచ్చారా?

రామం—ప్రయాణబడలిక తెచ్చా—

సీత—అబ్బా! చెప్పండి.

రామం—నీ కేదిష్టమో దానినే తెచ్చాను. ఇదిగో వుచ్చుకో.

(అని వత మిచ్చును.)

సీత—(చూచి) దీనిని యెవ్వరు చిత్రించారా—?

రామం—చెన్నపురిలో ఒక స్నేహితురాలు చిత్రించి నాకు బహు
మతిగా యిచ్చింది.

సీత—ఎంతముద్దుగా చిత్రించిందీ. మీరంటే ఆమెకు అంతముద్దొస్తా,

రామం—అదిగో! ఆ ఆనుమానపెనుభూతమే పేడకుటీరాలపై జగ
దాల బడివాస కురిపించేది.

సీత—అమె నవనాగరికురాలు, పైగా మీకు స్నేహితురాలు.

రామం—నీవినిర్మలహృదయాలయములో అనుమానపెనుభూతా లుండవచ్చునా సీతా...?

సీత—ప్రభూ! అనుమానపెనుభూతాలు లేని హృదయాలయా లున్నవా—?

మాధవుడు ప్రవేశిస్తూ—సీతా! ప్రయాణబడలికతో నున్న రామము నకు క్షీరపానీయమును తెచ్చిచ్చావా—?

సీత—అప్రయత్నముమీదనే వుంటిని పోతున్నా తాతయ్యా!
మాధవుడు—నాయనారామం! చెన్నపురిలో నీపనులన్నీ నెరవేరాయా? మరల మరల పోనవనర ముండదుకదా?

రామం—ఏమో చెప్పలేను తాతయ్యా! నాపనులకు తుదా మొద లుండవు. ఐనా సీతను ఇకముందు విడచి దీర్ఘకాలము వొంట రిగా వుండను. ఈనాడే మచిలీపట్టణములో మాయమ్మగారి కడకు తీసుకపోవాలి. ఎంతకాలం ఈగుంటూరులో వుంచేదీ!

మాధ—రామం!

ఉ. సీతను తల్లిదండ్రులతి + చిన్నతనంబున వీడినారు నా
చేతులమీద పెంచి దరిఁ + జేరిచి సీతులనేర్చి నేడు నీ
చేతుల కందజేసితిని + చేడియభారము తీరిపోయె యీ
తాతకు హాయిగల్గు నికఁ + తక్కిన చింతలు నాకు లేవికన్.

రామం—మరలమరల వెనుకటి వొప్పగింత లెందుకు తాతయ్యా!

మాధ—రామం! మాసీత కడు అమాయకురాలు.

తే. నీలముగనున్న వన్నియుఁ + నీరమనియు
తెల్లనివి పాలటంచనిఁ + తెలిసికొనెడి
అరియమాయకురాలు నీ + తమ్ముగనుక
ఇంతగా చెప్పచుంటి నే + నిన్నిసార్లు.

రామం—అఘాయిత్యములు కాదుగా.

మాధ—భూదేవత కున్నంతవోయ్యూ, నముద్రినకున్నంత విశాలమృదయం. అగ్నికున్నంత పవిత్రత. మావరహాలల్లికి, మాసీతమ్మ తల్లికి సహజంగా నమకూరివున్నవి.

సీత—(క్షీరవాసీయ మిరువుర కిచ్చి సీత వినరుచుండును)

రామం—సీతా! మీతాతయ్య నుడువుచున్న పలుకులన్నీ యధార్థమేనా. ఐనచో సీతారాముల వనవానక్లేశములోని ఘట్టములను చదివి అందలిమకరందమును పిండి పింగాణీపాత్రలో నున్న యీక్షీరవాసీయముతో మిళితముచేసి చంద్రధ్వజములతో నీమంగళకరధ్వజములతో నాకిమ్ము. దేవేందుడు రంభచేతి జాగ్రత్తమును గోలినట్లు గోలుతాను. పలుకవేమి—? మరల మూగనోమును నోమ పూనినావా? నదాయానోములతోనూ ప్రతాదులతోనూ బక్కచిక్కి పోతున్నావు. స్వస్తి చెప్పరాదూ—?

సీత—అబ్బ! మీరెప్పుడూ ఇట్లులే కోడిగా లాడుతుండారు. బిడ్డ తండ్రివికాబోతున్నావు. ఇంకనూ బాల్యమేనా?

రామం—మరి మీతాత మహావతివ్రతవని భద్రాజ పొగడ్తలు నా ముందు పొగడట మెందులకూ?

సీత—ఎవరిబిడ్డను వారు పొగడుకుంటారు; రేపు మీరో. మీబిడ్డను మీరు పొగడుకొనకుండురేమో చూస్తాగా.

రామం—(కాఫీ గోలుతూ) ఒహోహోహో! అదియూ విషయం. కాఫీలో పంచదారకు బదులు లవణమును కలిపిచ్చిననూ మీ తాత ఎంతరుచిగా నున్న దీకాఫీయని పొగడుతాడు. నాబిడ్డ కూడా నాకిట్లులే యిస్తే నన్నూ పొగడ మంటావా?

మాధవు—రామం! నీవు నొచ్చావనే నంతోషములో మునిగి పుట్టి
 క్షిప్త పంచదారకుబదులు లవణమును కలిపి యుండవచ్చును.
 లవణలకు లవణముకదా అందుబాటులో నుండునది.

సీత—“ప్రమాదో ధీమతా మపీ” అని యెంతటివారికైనా పొరపాటు
 గ్రహపాటు లుండకపోవు యనించుడు. మరల యిప్పుడు పంచ
 దార కలిపిచ్చెదను.

రామం—కొంతలో కొంతగయమే. ఈవాటివతివ్రతలు కొందరు భర్త
 లను వశముచేసికొనుటకు మందులూ మాకులూ కలిపిస్తున్నా
 రులే, అంతవని జరుగలేదు. అదృష్టవంతుడనే అదేమీ అంటే
 ప్రమాదో ధీమతామపీ” అని అంటారు.

మాధవ—సీతా! ఘనరామము గొప్పహాశ్వప్రియుడు.

రామం—తమరు సశ్వప్రియులు.

సీత—వైగా గానప్రియులు.

రామం—అంతకంటే వైగా నీవు గారెక్కియురాలవు.

సీత—అబ్బా! నన్ను నవ్వించ బోకండీ.

రామం—నవ్వించ మంటావా? ఖేనుగాని వ్రయాణం మాట
 మరుస్తున్నావా.

సీత—ఎందుకు మరుస్తానూ, సిద్ధముగానే వున్నాను.

మాధ—ఇకముందు యీముసలితాతను మరచిపోతారు కాబోలును—

సీత—తాతయ్యా! మాతాపితృల హృదయాన్ని మీయండే చని
 చూడగలిగిన మీ యీమనుమరాలు మిమ్ము మరచిపోగలదా?

మాధ—ఇదివరకువోలే నన్ను నీవు మరచిపోకుండా వుండలేవు సీతా!
 ఇక మరచిపోక తిప్పుడు. మరచిపోవలయుననియే నాయాశయం.

సీత—అమృతపుట్టుక పుట్టి విమూఢుర్బట సంకటసముద్రమున సంక్లిష్ట
 భీతివ కేయుతుంటిని తాతయ్యా మదితప్పుడు.

మాధ—నీకొఱకే జవించాను. తల్లి తండ్రి లేని పిల్లమని వాళ్ళంతా కన్నులు చేసుకొని పువ్వులలో పెట్టి పెంచాను. పెద్దదానిని చేశాను స్త్రీల కర్వములైన ఉత్తమవిద్యలను గఱపించాను. నీవు సుఖపడగలవని కోరినవరుస కోవంగి పాణిగ్రహణమహోత్సవాదికృత్యములనుకూడా నెరవేర్చుకున్నాను. సుఖపడుము నన్ను నీవు మరచిపోతేనేగాని నీనంసారముపై నీకు భ్రాంతి హేచ్చుగా కలుగకు.

సీత—నాపుట్టింట పేరట నీవుదక్క నా కింకెవ్వరున్నారు తాతయ్యా! అంధరినీ బాపుకొంటిని. (అని అశ్రుల గార్చును)

మాధ—రామం! నీవు నకలగుణాభిరాముడవు మాకు లభించావు. మీకన్నా నాకు మూత్రమెవ్వరున్నారూ నేడో రేపో కాటికి కాళ్ళు చాపుకొనియుంటిని మీదంపతు లిర్వూరూ నన్నింత బూడదచేసి పోకూడదా?

రామం—అది అనంభవం తాతయ్యా! నీవు సీతను వీడుటకెట్లు తల్లడిల్లి పోతున్నావో నాతల్లి నన్ను వీడి యుండుట కెట్లు తల్లడిల్లి పోదా — వలయుచో మీసీతను మీయిచ్చవచ్చినంతకాలము మీనన్నిధానముననే నిలుపుకొనవచ్చును. నేనుమాత్రము మాతృదేవిని వీడియుండజాలను సీతపై నాకున్న ప్రేమ మాతృ ప్రేమముందు మటుమాయమై పోతున్నది.

సీత—తాతయ్యా! ఎప్పటికైనా వారిసొత్తునుకాని మీసొత్తును కాను గదా. ఇక నన్ను కాపాడే బాధ్యతకూడా మీకు తొలగి పోయినది.

మాధ—రామ్మా! మాసీత పతితోడిదే లోకమని తలంచు మనోపతి వ్రత నిన్ను వీడి ఒక్కక్షణికాల ముండగలదా. నీకొరకై ఎన్ని

నోములు నోమినదో ఎన్నివలములు చేసినదో నీకుమాత్రం తెలియదా.

రామం—మాటవరుస కట్టంటినికాని నిన్ను వీడి నేనుమాత్రం ముంద గలనా సీతా! ఆజాలికన్నుల భావముల జార్చకు.

ఉ. సీతకా నిన్ను మద్దృడయఁ + సీమలొ రత్నసుఖాననంబువై
ప్రీతిగ నుంచి నిత్యము న + వీనమనోజ్ఞమహానురాగనం
భూతసుమాళితేఁ జరి + పూర్తిగ యెంతటి పూజనీతునో
ధాతకు నీదు తాతకును + తల్పగ శక్యమె ధాతతాతకున్.

సీత—క్షణములో నవ్వెస్తారు. క్షణములో యేడిపెస్తారు. అన్నిటికీ తగి
వున్నారు.

మాధ—రాము! పాటకచ్చేరికనీ, పండితనభలకనీ సీతను వీడి
పోవోకుమునుమా?

రామం—నేనుమాత్రం! పసివాడనా తాతయ్యా (అని పేవరు చూచు
కొనుచుండ మన్మథుడు పెట్టిబేడతో ప్రవేశించి గుమ్మముకడ
నిలచి)

మన్మ—సీతా! సీతా! తాతయ్యా! తాతయ్యా!

సీత—(గుమ్మముకడ కేగి) ఎవరువారు?

మన్మ—ఉన్నావా! నేనుకదా సీతా!

సీత—(ఆనందముతో) మన్మథా! నీవా ఇదే రావడమా! లోనికి రా
తాతయ్యగారుకూడా వున్నారు. అబ్బా! ఎన్నినాళ్ళకు చూచి
రినోయీ నిన్ను చదువుపూర్తిగానిదే ఈసీతను చూడకూడ
దనుకున్నావు కాబోలును.

మన్మ—తాతయ్యా! నమస్కారము.

మాధవు—బాబూ! కుశలముగా చేరుకున్నావుకదా సంతోషం.

రామం—(తనతో) ఈప్రభుడు డెవ్వడూ—(మరల పేవరు చదువును;

మాధవు—బాబూ! ఇప్పుడెచ్చటనుండి సీరాక.

మన్మధు—చెన్నపురినుంచే తాతయ్యా!

సీత—(లోనికీ) కాఫీ తెచ్చియిచ్చును.

మాధ—వరీక్ష లై పోయినవా?

మన్మధు—(గో)లుతు ఐపోయినవి తాతయ్యా! వరీక్షలో ను తీర్చడ
నయ్యాను కూడాను.

మాధ—నంతోపము నాయనా! మీమనమానుగారిని చూచి
వచ్చావా?

మన్మధు—వారిని యింకనూ చూడ పోలేదు. ఎప్పుడు మిమ్ము కన్ను
లలో వేసుకుందామాయను యారాటము ముందు నా కిట
దారి చూపించినది తాతయ్యా!

మాధవు—బాబూ! మీపైని యెంత యవ్యాజప్రేమాయీ సీత—?

మన్మధు—ఎవరిసిద్ధహస్తములవల్ల సీతతో సమానంగా దిక్కులేని
యీవరమాణువు నభివృద్ధిలోని కొచ్చెను తాతయ్యా! అట్టి
మీపైని ప్రేమలేని కృతఘ్నుడు కాదు యీమన్మధుడు.

సీత—(విప్పరిస కన్నులతో) తాతయ్యా! మనమన్మధుని వేషభా
వలు పూర్తిగా మారిపోయాయి సుమా మునుపటిమన్మ
మన్మధుడు కాదు. నేడు నవమన్మధుడై పోయాడు.

తామం—(తనలో) ఓహో! సీతంటికి ఏ ఓక నవమన్మధుడా—?

మన్మధు—తాతయ్యా! మనసీతాయికి మంచిగృహోపకరణములను
తెచ్చాను.

మాధ—తెచ్చావా బాబూ! ఏవీ—?

మన్మధు—(పెట్టివీసి) సీతా! ఇదిగో దంకపుబొట్టుపెట్టి, దంకపుడుష్పాన,
అద్దం, స్వదేశీ శిల్కుకారీలు. ఇంకా యేమేమి తెచ్చున్నావో

అన్నీ తెచ్చాను. ఇవిగో పుచ్చుకో. అనాడు తెమ్మన్నావు
కదూ అన్నీ తెచ్చాను. సంతోషమేనా—?

రామం—తాతగారి పొడుం బుట్టో!

సీత—(వస్తువులను గ)హిస్తూ) మీ వేళాకోళములను పోనిచ్చారు కాదు.

మాధ—బాబూ! సీత నిమిత్తమై యెంతధనవ్రాయము చేసితివోయీ.

మన్మథు—ఈధనవ్రాయమే కాదు. అవనరమైనచో నాయీప్రాణ

పంచకముల సహితమూ సమర్పించుటకు సిద్ధముగా నున్నాను.

వీడు తమరు పెంచిన బిడ్డడుకాడా తాతయ్యా?

రామం—(తనలో) నాహృదయగోళమున యేలనో చిన్నతుపాను

రేకెత్తుతున్నది. వృద్ధిజెందినా పేదకాపురపుకుటీరమును పునా

దులతోనహా యెగర కొట్టదుకదా—?

సీత—మన్మథా! వీ రెవరో నీకు తెలియునా?

మన్మథు—నాకు తెలియదు సీతా! నీవే తెలియజేయాలి.

సీత—నేను పేరు చెప్పకూడదు. తాతగారిని అడిగితే వక్కాణిస్తారు.

రామా—ఎవరి నడిగితే వారే వక్కాణింపాలి (తాతవైపునకు తిరిగి)

తాతయ్యా గవచివ్.

సీత—పోనియ్! నేనే వక్కాణిస్తాను. జనకుజుని యల్లారు ముద్దుపెద్ద

పుత్రిక పేరేమో తెలుసునా—?

మన్మథు—తెలియకేమీ. నీపేరే ఆమెపేరూకూడాను.

సీత—ఆమె పెనిమిటి పేరో—?

మన్మథు—రాముడు.

సీత—అపేరే వీరిపేరుకూడాను.

రామం—ఆపేరూ యీపేరూ కలసి ఒకపెద్దకాసులపేరై పోయిం

దన్న మాట—?

సీత—ఆమె కాయన యేమి కావలెనో వీరు యీమెక్కుడా అంత

జోతాదు.

రామం—అట్లుగే కాదుకదా.

మాధవు—పేరుచెప్పట కెన్నిగుంజళ్ళు తీయించావు సీతా!

మన్మథు—ధన్యుడను ధన్యుడను. రామముగారా వీరు. నానేత్రములు మలినరహితమై పోయినవి. నాహృదయలతిక వికసించి పోయినది. తాళయ్యా! వీరి వివాహానికి కడకు పునస్సంధానమహోత్సవమునకైననూ రాజులకపోయితినే శ్రీసీతారామచంద్రుల దివ్యమంగళస్వరూపముల చూచి యానందింప లేకపోయితినే యనుకొంటిత యీనాటితో తీరిపోయినది. నాగాదకూడా వింటారా నేను తిరిస్తాను.

మాధవు—బాబూ! చెప్పట్లో కాళ్ళు పెట్టుకొని ప్రయాణసంసిద్ధులై పున్నారు.

మన్మథు—రామం! నిజమా! ఈనాడే పయనమై పోవాలేనా?

రామం—అధవా సీతవున్నమా నేనుమాత్రం ముందుకు పోతుంటాను. నాకు లక్షపను లుండును.

మన్మథు—రామం! మీరిరువురూ నాకొరకై మరిరెండునాళ్ళుండి పోగూడదూ? తృప్తితీరగా 'నాగాధ విన్నవించుకొని పరితృప్తుడ నౌతాగా—

రామం—నీలు లేదు ఇప్పటికే మిథ్యమిథ్య మకాములు వేస్తూ వృథా కాలయాపనచేస్తూ వచ్చావు.

పోష్టజమాను ప్రేమసించి—అయ్యగారూ...?

రామం—ఎవరువారు. ఓహో పోష్టజమాను కాశీంగారా.

పో—ఔను బాబూ!

రామం—ఎవరైతనా బాబు లున్నవా?

పో—మీకే బాబువచ్చింది సార్.

రామం—సరియే తెమ్ము.

పో-చిత్తం. (అని యిచ్చును.)

రామం-(పుచ్చుకొంటూ) ఖాసీం! మదరాసులోవున్న పోష్టుజమాను
గారిని చూస్తే నిన్ను చూడ నక్కర్లేదు మూడుమాస్తలా
నీవలెనే వుంటాడు నీకేమన్నా కావాలెనా?

పో-ఔను మహారాజ్! వాడూ నేనూ ఏకగర్భజనితులమే.

రామం-నంశయం తీరింది.

పో-కలవుసార్.

రామం-మంచిది పోయిరమ్ము.

(పోష్టుజమాను నిష్క్రమించును రామం జాబు చూచుకొను
చుండ)

సేవ-జాబు యెక్కడనుంచి వచ్చిందండీ?

రామం-చెన్నపురినుంచి.

సీత-ఎవరు వ్రాశారో తెలుసుకోవచ్చా?

రామం-అభ్యంతరంలేదు. రాజ్యం వ్రాసింది.

సీత-(చకితురాలై) రాజ్య మెవరూ?

రామం-రేడియో గాయకురాలు. ఉత్తమవంశసంజరిత, అవినాహిత,

చిరకాలమునుంచీ చెన్నపురిలో నాతో కలసి గానవిద్య నభ్య
సింపుచున్నది. చనిపోయిన నాపితృనకు ప్రియమిత్రుడైన డాక్టర్
రు నారాయణరావుగారి సుపుత్రీక-

సీత-మరచేపోయా! తమరి ఛాయావరమును చిత్రించి బహుమతిగా
యిచ్చిన ధన్యురాలు ఆమెకదా?

రామం-ఔనాను. ఆమె.

సీత-ఏమిచ్చా? నీవదో మే మెల్లరమూ వినవచ్చా!

రామం-నిరభ్యంతరంగా వినవచ్చు, వినండి...

చ. మనలను మించి పాదగల + మానవమాత్రులు లేరటంచు యా
 దినమున పండితోత్తములు + దివ్యముగా నభి సన్న రండటం
 చనగను నమ్మితిందితిని + యచ్చట ఘట్టము లెన్ని యడ్డినా
 మనవిని తోసి పుచ్చకను + మంగళవారముకైన రమ్మికిన్.

ఇట్లు రేడియోగాయకురాలు, కవితిలక రాజ్యం—

సీత—(తనలో) హృదయగోళమున యనుమాన పెనుగాలి విడుచున్నది
 తుదకు గాలివానయై అనురాగపువ్వురాగపిటకలతో కట్టుకొని
 యున్న మదీయదివ్యభవనమును మ్రొగిపోవడుకదా.

మమ్మ—రామ! నీవు రేడియో గాయనడవుకూడానా యేమి?

రామం—ఓను... అన్నిటో నున్నాను.

సీత—అమె అవివాహితకదా! మీతో స్వేచ్ఛగా విహరింపుచుండ
 ఆమెరెల్లిదండ్రులు మిష్టకుండిరా?

రామం—అమె నాగరికురాలు. ఆమె నెలిదండ్రులూ నాగరికులే అందు
 వల్ల సంశయింపరు.

మాధవు—రామూ! రేపోమాపో.

కే. పుత్రవంతుడవో పూర్వ + పుణ్యమువను
 పుత్రికావంతుడవో యగు + పుణ్యదినము
 లింకరానుండ యింతలో + యిట్లు నీవు
 పరుగులెత్తుట తగునె వో + పద్మనయన.

రామం—నాకుమాత్రం తెలియదా తాతయ్యా! శలవు. నే నీబండికే
 పయనమై పోవలయును. సీతా! నాదుస్తులను నర్దివెట్టుము.
 వలదు వలదు నాదుస్తులు కొన్ని యచ్చట కలవు.

సీత—నేనుమాత్ర మిచ్చుటందులకూ—? నేనూ మీతో వస్తా...

రామం—సీతా! నీ వివ్వడు రావలదు. రాతగవు. శరీరకొప్పే కాకుండా
 మిక్కిలి భవప్రయముకూడా.

సీత—ఇక మిమ్ము విడనాడి ఒక్కతృటికాలమైననూ నిలువలేను.

రామం—నిన్ను విడనాడి నేనుమాత్ర మిచ్చట దీర్ఘకాల ముండగలనా

ప్రస్తుతము నీవు వచ్చుట నమంచనము కాదని చెప్పుచుంటిని.

సీత—నేను అమాయకురాలనుగాను మాయ చేయుటకు.

రామం—నేను గాయకుడనుగాని మాయకుడనుగాను మాయజేయు
టకు. నామాట వినుము.

సీత—మీమాటలు అక్షరాలా వింటాను. కాని నామనవికూడావిసరిడి.

సీ. విభులను విడనాడ + శుభముగాదని రామ

విభునితో భూవుత్తి + వెడలలేదె

పతులను విడనాడ + పరువుగాదని పంచ

పాండవుల యధ్ధాంగి + పరువు లిడదె

మగనిని విడనాడ + మగువకు తగదని

చంద్రముఖ పతితో + చనగలేదె

నాథుని విడనాడ + న్యాయంబుగాదని

దమయంతి నలునితో + తరలలేదె

తే. ఎడతెందరా కులనకు + లేగినట్టి

పథమువెంటనె యేనును + పయనమగుచు

వచ్చుదానను వోనాథ! యిచ్చదీర్చు

వడ్లతో గంప యెండగా + జలదెజగతి ?

రామం—సీతా! నామాటవినుము. అదిగో పొగబండి వచ్చువేళ
యైనది. పోయిపోస్తా తాతయ్యా! శలవు. మన్మథా మరల
కలసికొంటా. సీతా! విచారింపకు! అదిగో అక్షులనే గిలకల
భావిలోనుండి అవ్వడేట్లున నీళ్ళతోడి పోస్తున్నావు. వలదు
సుమా—పోయివస్తా. (అదరూ నిర్జీవప్రతిమలవోలె నిలచిపోవు
దురు. అశ్రువుల నిరోధముచే చాలా దూరమువరకూ
చూడజాలక గాలిలోని దీపములాగు కదలిపోవుచుండ.)

తేర వ్రాలును.

తృతీయరంగం.

(చెన్నపురి-భైరవశాస్త్రి-పూజామందిరం)

అనుబంధం.

లింగా నీదరిశన మెవ్వడుచిక్కు
లింగా నీదరిశన మెన్నడుగలుగు
లింగా నీదరిశన మెట్టులదొరకు
వెండికొండామీద నల్లగుండాలాగుండే
లింగా నీదరిశన మెచికిదిక్కు ||లిం||

లింగా నిన్ను గుఱించి ఉగ్రతపస్సుతల్ల క్రిందుగా చేయుచున్న భవ
దీయకింకరుడైన భైరవశాస్త్రికి దరిశన మీయవా పాప
భయంకరా!

పోవ్వజమాను ప్రవేశించి చూచి. నాపేరు వక్తరై తే ఈయన శంకరా
ఘంకరాయని హఠాకరిస్తాడెందుకూ. ఇంకా యేమంటాడో
ఈ వక్త నేవుండి అంతా వింటాను.

భైరవుడు—హిరణ్యశ్యామి హిరణ్యకశిపులకన్న హిమదనా యీశ్వరా?
పో—తూత్! హిరణ్యశ్యామి హిరణ్యకశిపుడ నంటాడేమిటీ — ఆశంఖ
పూదటమెందుకూ. ఆజాగ్రత్త కొట్టటమెందుకూ. ఇప్పటికే
ఇతర్లకొంపలు తీసింది చాలక ఇంకా తీయాలినని కామాలి.

భైరవు—సాంబశివా! నాదావాలన్నీ గెలిపిస్తే నీకు భోగాలుచేయిస్తా.
పో—అచ్చా! అచ్చా! నాకు అంతా ఆర్థమైపోయినది. వీడి పుట్టెలా
ఇన్నిదురుద్రేశాలుంటే దేశం యెట్లా శుభిక్షంగా వుంటుందీ—

భైరవులీక్షాధికారుల నందరినీ భికాధికారులుగా జేసి ఇంకా ఒక
కోటి లక్షలు నాకు భిక్షపెడితే నీకు లక్షభక్త్యాలు చేయిస్తా.
ఉన్నవాడన నీ నున్నగా నున్నాననీ యేడ్చే బిక్కమొగవు
బిక్క పెధవాయలను ఇంకా యెంతయేడిపిస్తే నేను అంతనంతో
పిస్తాడోయి నాగభూషణా!

పో-ఎంతసేపటికీ లోకుల కొంపలూర్పాలనియేగా యీన కొంగజపాలు.
కానియ్యి! కానియ్యి ఈవేళకు యీపుత్రురాలు యింట్లోవున్న
ఆడంగుల కిచ్చిపోయి అపైవీడికి బుద్ధివచ్చే మార్గమాలోదించు
కుంటా (అని నిష్క్రమించును)

భైరవ-హోమ్! హరహర మహాదేవా (అనుచుండ) తేరవాయిలును.

చతుర్థ రంగం.

(చెన్నపురిలో రేడియోగానానంతరం ఇంటికొచ్చి రాజ్యం
సాయంసమయమున డాబాపిట్టగోడ లేక ప్రహరీపిట్టగోడపై
కూర్చొని చందునికేసి చూస్తు)

అనుబంధం.

చుక్కలరథములో

ఎక్కి చక్కంగాను

దిక్కులన్నియు చూచియీ

ప్రక్కకే వచ్చితివ చందురూడావీవు

చిక్కకుంటివియేలొ చందురూడా ||చు||

పువ్వు పెదనయ్యయ్యె

పులకరింపగజేసి

పూవుతీగలతోడ

పూబోణ్ణి బండెగా

చేయబూనితి వేమి చందురూడావీవు

చిక్కకంటివియేలొ చందురూడా ||చు||

మస్మనో చంద్రుండు

నన్నేలు యింద్రుండు

మారామచంద్రుండు

అమృత గుణసాంద్రుండు

అరుగుదెంచెడిదాక చందురూడా నన్ను

అలయింపజేయగోయ్ చందురూడా ||చు||

అహో రామము యీ నా దెంత యమోఘముగా పాడినాడూ!
 కేవలము తుంబురుడో లేక నారదుడో యీ యవతారమెత్తి
 నాడుకాని సామాన్యమానవుడు కాడని. తోచుచున్నది. ఏలనో
 యీనాడు నారా కొత్తవీరిత యవ్వసరేఖ లెన్నెన్నో తొలక
 రించి వొళ్ళంతా జల్దరింప చేస్తున్నవి. ఇన్నాళ్ళటిలాగా కాకుం
 డా రామాన్ని యింకోవిధంగా వాడుకోవాలినికూడా వ్రాతట
 లూగిస్తున్నది. నమంజనమేరా—

నీ. మత్తకోకిలలార + మాప్రేమబీజంబు

వర్ధిల్లగీతికల్ + పాడరాదె

శుకమహాంగనలార + శుభమంగళంబు

దీవించి మాచెంత + తిరుగరాదె

మధుసంబులార మా + మనములు రంజింప

జేతుమంచనిగోల + చేయరాదె

మలయమారుతుడ నీ యధురదోలికలలో

దేలింతుననిమాకు యెలువరాదె

తే. తక్కుతక్కుని మెరయువో యెలలార!

మొక్కుచున్నాను నాకోర్కె యెక్కగాను

నెగ్గునంచని కలుగును యేర్పిమీరు

నూనవర్షామృతముజిల్లు యూడరాదె.

రామం—(పవేసింది చూచి) బహుధప్రమానములమధ్య ప్రకృతికాం

తయో యున యెంతబాగుగా ప్రకాశిస్తున్న దీబంగారుబొమ్మ

అహ!

సీ. అధరసముద్రాంత యహసాంకురంబులు

కెంపులమోవితో యసంప్రదింప

అడుగిడినపుడల్ల యకడువడి లోలకుల్

కులుకుచు చెవులతో యూడియాడ

వయిడంచు చేనేత యపట్టుచీరెదెరంగు

పాదపద్మములతో యపాటునాడ

ఆరియారని యా యూర్ధ్వసీలాలతో

నంపెంగపూవులు యనరసమాడ

తే. చైత్రమానంపు మహాలక్ష్మి యఛాయనగ

నేడు విస్తారగంభీర యనేత్రయగుచు

పూలమొక్కల నడిమధ్య యపుష్పగంధి

యేలుచున్నది యవ్వన యశీలపురిని.

రాజ్యం—చందా! సీవైన మారామచంద్రునకు చెప్పకూడదా?

రామం—రాజ్యం! రాజ్యం!

రాజ్యం—(చూచి) వచ్చావారామూ! చంద్రునికొరకె నిరీక్షించు

చకోరముమాడ్కి సీకొరకే నిరీక్షిస్తున్నా! దయచెయ్య!

రామం—చీకటిని చించుకొని శీఘ్రముగా చనుదెంచుచున్న యానం
 (దునిమార్చి— ఈరామచంద్రుడుకూడా అజ్ఞానాంధకారాన్ని
 పోదోలచేయజాని కొస్తున్నాడు.

రాజ్యం—నేడింత ఆలశ్యమైన దేమిరామూ!

రామం—మిత్రులలో ముచ్చటించి వచ్చుటచే కొలదివ్యవధియైయుండ
 వచ్చును.

రాజ్యం—అలా నిల్చి యుంటివేమి. రామూ ఈపిట్టగోడపై కూర్చోని
 స్థిమితముగా మాటలాడుము.

రామం—రాజ్యం! పచ్చపువ్వువలె చంద్రకాంతి నయనానంద మొన
 ర్చుచుండనుమా!

రాజ్యం—ఔనాను! అవ్వడవ్వడు ఆలేతమబ్బలు శంధుని కాగ
 లించు కోడానికి స్వాగత మిస్తున్నాయి.

రామం—హరి! హరి! దూరమునుండి మేఘపంక్తి చంద్రుని ముంచు
 టకు మహావేగముగా పరుగు లెత్తుచున్నది.

రాజ్యం—శివ! శివ! ఆమేఘపదవి తాకుడునకు చంద్రుడు చలించి
 పోవడుకదా.

రామం—చంద్రుడు తక్కువబంటా! ఎన్ని డక్కాముక్కిలు తిన్నాడో
 చూడూ వాటిని లయింపచేసుకొన తనస్వేతకాంతి పుంజముల
 ద్వీగుణోక్తముగా విజృంభింప జేయుచున్నాడు.

రాజ్యం—ఇట్టిసమయముననే మనపువ్వులెడలలో దాగియున్న పువ్వుల
 హారతిపాటను చంద్రునకు వినిపించుమా.

రామం—ఔను. ఇట్టిమధురసాయాహ్లాదముండే పువ్వులహార తివ్వాలి.

రాజ్యం—బిల్వణ యామినీపూర్ణతిలకలుకూడా యిట్టియమృతఘడియ
 లలోనే సుధాకరునకు సుఖహారతుల యిచ్చారుట.

రామం—వీడి నీవు రచించుకొనుచున్న గీతికను ఆచంద్రునకూ ఈ
 రామచంద్రునకుకూడా వినిపించూ వింటాము.

రాజ్యం—టవ్ పాడతాను రతీదేవిలాగు పాడతాను. మన్మథునిలాగా
వంటానంటే.

రాజ్యం—నరస్వతి పాడుతుంటే బ్రహ్మమైనవాడు వింటున్నట్లు
వంటాను.

చుక్కల రథములో
ఎక్కి చక్కంగాను ,
దిక్కులన్నియు చూచియీ
ప్రక్కకే వచ్చితివే చందురూడా వీవు
చిక్కకుంటివియేలా చెందురూడా.
యవ్వనముద్రంబు
దవ్వదవ్వన కొచ్చి
కెవ్వకెవ్వన నేడ్చు
పువ్వుబోడినిమింగ
రివ్వమని వొస్తుంటేచెందురూడాపైన
నవ్వుతూ చూతువా చందురూడా || చు||

రామం—(స్తబ్ధహృదయుడై కూర్చొనియుండ)

రాజ్యం—రామం! అలా స్తబ్ధహృదయుడవై పోయావేమీ—?

రామం—ఏమీలేదు. గృహసామాజ్యపట్టభద్రుండుడైన యీరామ
భద్రునికొరకు మంత్రిని యెదురు చూచుచుండును. నేను
పోవాలి. (అనిలేచును)

రాజ్యం—రామం! సీమాటలు నా కిర్ధ మగుటలేదు. అసలువిషయ
మేమో నాకు విపులముగా చెప్పకూడదా?

రామం—రాజ్యం! నేనొచ్చి చాలదినము లైపోయినవి. ఇక నిలచు
టకు నాకు వ్యవధి లేదు. వెడలుట కనుజ్ఞ యిడుము.

రాజ్యం—ఈగృహంబున నన్నొంటరిగా గబ్బిలాల కొప్పగించి పోయెదవా రామం.

ఉ. ఏగతి నీవు లేక ఊణ + మేగును యీమదరాసులోన నే
నేగతి నేర్చుగా తమరు + నేర్పిన యీవృణయార్ద్రగీతికల్
బాగుగ వీణెతో గలపి + పాడగ నేర్చును భావ మొప్ప వీ
వేగతి జూపి నా కికను + యేగదలంచితో తెల్పరానభా!

రామం—రాజ్యం!

చ. మునుపటివోలే నే నిపుఁ + ముచ్చటగా యిచటండ చల్లదో
పనరుహనేత్రీ! నాకొఱకు + వారమురోజులనుండి యెంతయో
పెనుదిగులొందువా రచట + పెద్దలు పురికి యేమిసేకు, నా
మనవిని యాలకించి యను + మానములేకను వంపు మిత్తరిన్.

రాజ్యం—రామం! నిజంగా పోవాలిసించేనా?

రామం—నిజం రాజ్యం! నాకొఱకు ఊణ మొగయుగంబుగా తలంచి
వాపోవువారు కలరు.

రాజ్యం—మరల మనయిరుపురిసమావేశ మెప్పుడూ!

రామం—మరి రెండు నెలలకు రేడియో పాటకచ్చేరీ నిర్మయింపబడినది.
గనుక అప్పటికి రాకలేప్పదు.

రాజ్యం—రెండు నెలలకా! అబ్బా! ఎంత దీర్ఘకాలమూ. అంత దీర్ఘ
కాలము ఏకాంతముగా నే నుండగలనా రామం! నీయండ
చూచికదా మోవాండు! ఈచెన్న రాజధానిలో నివాసముం
చిరి. అదిగాక రామూ—

తే. గాయితీగాయకుడు ధర + కలసి తిరుగ
మానసికచింత లన్నియు + మాసిపోయి .
నతము గానసుఖామృత + నరసిలోన
స్నానమాడుదు రనిగదా + నరసు లనుట.

కావున నేమకూడ మీతో వస్తాను

రామం—తప్పు రా తగవు

రాజ్యం—ఎందువల్లా?

రామం—నీవు స్త్రీవి. నేను పురుషుడను.

రాజ్యం—స్త్రీ పురుషునివంట రా తగదా?

రామం—పరపురుషునితో రాకూడదు.

రాజ్యం—పరపురుషుడు కానిదే తనపురుషు డెట్లగును?

రామం—వివాహమువల.

రాజ్యం—పరపురుషుడను కానని చెప్పము నేనుకూడా పరస్త్రీని కా
నని చెప్పకొందును.

రామం—హరి! హరి! అది నాకు పాపంకాదా రాజ్యం.

రాజ్యం—శివ! శివ! ఇందు పాప మే మున్నది. ఒకస్త్రీ ఒకపురుషు
నకు సర్వస్వం వొప్పగించుట పాపమా.

రామం—రాజ్యం! ఇట్టిమాటలు ఎన్నడైన ఉచ్చరించితివా?

రాజ్యం—ఇదివరకున్న స్త్రీతిలో యివ్వడుంటినా రామం.

రామం—ప్రేమ కిన్నిమార్పు లెందుకో తెలుసుకున్నానని చెప్పితే
చాలదా దాని కీడొంకతిరుగు డంతా యెందుకూ.

రాజ్యం—ప్రేమ కిన్నిమార్పు లెందుకో యనుభవమువల్లనే తెలిసి
కొంటిని. నీవుకూడా నావలెనే తెలిసికొనే వుంటావుగా. ఇక
ప్రేమించుకొంటే మూల్యం తప్పేమున్నదీ—

రామం—తెలిసికొనగలుగుదును మరియొకవిధముగా—

రాజ్యం—ఇప్పుడు నేనునూ మరియొకవిధముగనే ప్రేమించుచుంటిని.

రామం—ఇది తాత్కాలికప్రకృతిదోషక జగదభావ విహ్వలత కాని
చో నీ నేమీ కన్ను యారీతి ప్రేమించుటేమి. నీహృదయ
మును నే నెఱుంగనా.

రాజ్యం—రామం! నామనస్తత్వం బోధిపోయినది వాటింతర్వాణి నీ
 కవీరస్పర్శ కావలయునని విన్న విడనాడియింక లేనవి బలవం
 తము చేయించున్నది కావున నీహృదయాకాశములో వృత్తులు
 విరూపముపై తనివితీర వన్న స్వేచ్ఛగా తిరుగవిచ్చు.

రామం—నీలులేదు యిదివిరకే ఒక అంగనామణి కంకితిమై పోయింది.

రాజ్యం—యథార్థమా?

రామం—ముమ్మాటికినీ యథార్థమే.

రాజ్యం—నితే కావచ్చు. అందుల్లో కొంచంతావీయిండి యీ అంగనా
 మణికిరూదా.

రామం—నాతల్లి పతివ్రత. నాతోడి యేకపత్నివ్రతుడు. నాదీ యేక
 పత్నివ్రతిమే కనుక నీహృదయాన్ని మరల్చుకో. నాలోకావృ
 తేడు.

రాజ్యం—రామం! చాలా అశ్చర్యంగా నున్నవి నీమాటలు పైగా
 కవిమూరుకవు నీకు నేను చెప్పాలా! నీకు తెలియదూ?

నీ. ధరణి పాలించిన + దశరథమహారాజు

- ఏకపత్నివ్రతం + బేల విడిచి?

గోకులధన్వుడైన + గోపాలకృష్ణుడు

ఏకపత్నివ్రతం + బేల విడిచి

రహిసి పాలించిన + రాజరాజవరేంద్రుడు

దేకపత్నివ్రతం + బేల విడిచి?

అఖండర్మాతుల + వరయగల్గిన చందు

దేకపత్నివ్రతం + బేల విడిచి?

తే. మేటివిలుకాడు యర్జునుం + దేటి కవుడు

ఏకపత్నివ్రతధర్మ + మేలు గలిచి?

ఇతరులకు చెప్పెదరు కాని ? యిట్టివృత్తము

తాముచేయుగ లేదు స్త్రీ + జాను లగుచు.

రామం—బహువర్తీ వృత్తులమై పలుబాధలు పడుచుంటిమికాన ము
న్ముందు మీరు ఏకవర్తీవృత్తులై సుఖంబుడను యాదర్శమున
కట్టుచేసి యుండవచ్చును రాజ్యం!

రాజ్యం—అతనిమాటలు చెప్పి అభినవకాకుంఠలనాటకములో నన్నే
ల చిత్రాంగిప్రాతను వేయించి నీవేల సారంగధరుడవై పోయె
దవు రామం. దువ్యంతునివేష మేయుము. కథ రక్తి గట్టును.

రామం—రాజ్యం! ఇన్నినాళ్ళచుండియూ లేని యీభౌతికవాంఛ
తాత్కాలికసుఖము సుమీ ఇది లేనందున మన మిరువురమూ
నగారవముగా నంచరించితిమి. ఇప్పు డిది కోరితిమేని పలువు
రకు లోకునైపోదుము. తుదకు నాకు నీవు మహాలోకుడై
పోదువు.

రాజ్యం—రామం! నే నేమి చేసేదీ! ఇదివరకు నీచే గౌరవింపబడితిని.
ఇప్పుడు యివ్వననముద్రమున దిగబడి దరిగావక తల్లడిల్లిపోవు
చుంటిని. ఇదివరకు లేని వ్రాహ్మ పోహాలు ఈయ త్రరక్షణమున
నముద్రమునం దుత్తుంగతరంగములరీతి యావిరూపిత మగు
చున్నవి.

రామం—రాజ్యం! భౌతికవాంఛామృగతత్వమున బడి యుక్తాయుక్త
ముల మరచి పలువరించుచుంటివి. త్వరలో రాగ ద్వేషకోధా
నూయవిష కూడి మహారోగములకు దివ్యతరమైన ఔషధాన్ని
సేవింపుము తఱింపగలవు.

రాజ్యం—రామం! ప్రైత్యరోగి పరమాన్నం పెట్టినట్లున్నవి నీమాటలు.
ఊ తుండిలికాని చిన్నదొక + పేనుమహామోహాన్ని మధ్యమం
చెందుచు వాడుచున్ కరుణ + యేలుమటంచన దుష్టయవ్వనో

చృండతరాప్రివాహభర * సాగరమందున తోలిత నందితో
పండితశ్రేష్ఠమా తగున * పల్కుచు శుష్కువితర్కవాదముల్.
రామం—రాజ్యం!

రా. చక్కటిశాస్త్రముల్ చదివి * సర్వ మెఱింగియు న్వల్పకాంక్షలీ
వక్కుట కోరగా తగున * యజ్ఞాలరీతి విచార మొందక
తక్కున చింతలేల విను * తల్లియు తండ్రియు కల్గియుండ నీ
విక్కుడ యిట్టిచేష్టలకు * యింపు ఘటింపగ తప్ప కాదాకో.

రాజ్యం—రామం! నాతల్లిదండ్రులు నాకు సర్వస్వతంత్ర మిచ్చి
స్వేచ్ఛాజీవిని చేశారు. నాతనుమనములపై హక్కు నాయుధీన
ములోనే నున్నది.

రామం—అదియే వారు చేసిన తప్ప.

రాజ్యం—అదియే వారు చేసిన వొప్ప.

రామం—హరి! హరీ! ఎంతసావకాలము సంభవించినది.

రాజ్యం—భా! భా! ఎంత పుణ్యకాలము నమిసిస్తున్నది.

రామం—రాజ్యం!

రాజ్యం—ఏమి రామం!

రామం—చూడూ.

చ. ఇదివఱ కెన్నదేనియును * యిట్లుల నీ స్తితి యానటంచు నా
యెడ తలపోయ్మనెలి కామి * యెంతయు మోనము దాసె నేమి నే
యదగు విషాదమాపనికి * యారసమార్గము తొక్కుకెట్లు నీ
హృదయము మారుకెట్లు జన * హృదయముకానిది చేయుకెట్లులో.
రాజ్యం నీవు అరణ్యమధ్యమందున్న దేవప్రసాదముని నా
యెడ స్మరించితినేగాని బహువిధపుష్పములమధ్య పరిమళ
సూర్య సౌరభయై క్తమైన పచ్చపువ్వువని గ్రహించుకో లేక
పోయాను.

రాజ్యం—రామం! పొంగుచున్న యీవ్యామోహనముదాగిరికి నీకు
ప్రసూ కట్టించగల రామచంద్రు డవని తలంచితనిగాని స్వార్థ
పారాయణుడైన యేరావణునితో వొప్పగింప నెంచిన విశ్వాస
పీనుడవని తలంపలేకపోయాను—రామం!

ఉ. మోహనముద్ర)మధ్యమున * మోహనగాత్రిని తో)సి పోవగా
ద్రోహముకాదె జననఖ * దోసిలి యొగ్గెద భిక్ష పెట్టుమీ
దేహము నిల్వబోదు నను * దేల్పుమి యేగగ న్యాయమాన న
న్నాచుతి జేసి పోయి కడు * హాయిగ నుండువె రామచంద్ర)మా.

రామం—అంధురాలకు అద్ద మిచ్చి చూచుకొన్నట్లు నామానసిక
ప్రేమతత్వప్ర)బోధము గాఢాసురాగ దోదూయమాన వృద్ధ
యురాలవగు నీకు రుచింప జాలదు కనుక నన్ను పోనిమ్ము.

రాజ్యం—వీడజాలను.

రామం—ఏమి చేస్తావు.

రాజ్యం—అన్యదీయమృగాల సన్నిభబాహుద్యయముచే నీకంతము
బిగించి నుఖాన్ని ముద్దులచే కడిగేస్తాను.

రామం—మంచివనే చేస్తావు.

రాజ్యం—మోవి లేనియను జుట్టెస్తా కూడాను. (అని సమీపించి) హాయి!
హాయి! నీస్పర్శానుభవ మెంత హాయి చేకూర్చిందీ...?

రామం—ఐవదా! నీకోర్కె తీరిందా! దీనినే పశుతత్వ మంటాడు.

రాజ్యం—కాదు దీనినే మానవసహజమైన కృత్యమని తారాశక్తాంకులు
జ్ఞాపించారు.

(పోష్టజవాను ప్ర)వేశించి) బాబయ్యా! బాబయ్యా!

రామం—ఎవరువారు. పోష్టజమానువా?

పో—కౌను బాబూ! మీకు తంతి వచ్చిందీ సంతకం చేసి తీసుకోండి.

రాజ్యం—వినాయకుని పెండ్లికి వేయి విఘ్నాలన్నట్లు ఈరద్దినముకూడా
యిప్పుడే రావాలి.

జమా—(ఇచ్చి నిష్క్రమించును.)

రామం—కొంప మునిగిందీ.

రాజ్యం—కొంప మునిగితే ఘట్టికొంప నాయీ కొంప వున్నదిగా.

రామం—ఇంకేమున్నది.

రాజ్యం—రామం! ఏమున్నదీ! అంత గాఢరా వడుతున్నావు.

రామం—నాతల్లికి చాలా బలువుగా శున్నది. సీతను తీసుకోని ఈ
వెంటనే రమ్మనమని వున్నది.

రాజ్యం—రామం! సీత యెవరూ?

రామం—అబ్బా! నన్నిప్పుడేమియూ నడుగకు నాకు మతి పోయినది.
నే నిప్పుడే పోవాలి.

రాజ్యం—నాకుమార్యం మతి పోకుండా వున్నదా. కావున మతులు
పోగొట్టుకొన్న మనయరువుర మేకమై పోయినచో ఆశోపమాకు
లము కాకుండా వుంటామ.

రామం—వలదు! వలదు.

రాజ్యం—పోవలదు! పోవలదు.

రామం—నన్నాపకు. (ఆననూ ఆగక తోసివేసి రామము నిష్క్రమించును. రాజ్యం నేలపై బడి లేస్తూ)—

రాజ్యం—రామం! ఎంతమానం చేసి పోతున్నావు.

శి. ఈవనవాజిపూవును వ + రింపక యెట్టుల ఏడువా డటం
చే నిట యోజ చేసితిని + యెన్నో తలంచితీ శుద్ధమొద్దుతో
కానక సంచరించితిని + కాళ్ళకు వేళ్ళకు మొక్కి శుక్కిరి
హీనత జూచి యేగె గుణ + హీనుడు రాముడు క్రూరు డయ్యెనే.
(కొఱకొఱ చందు)నికేసి చూస్తూ)

చుక్కల రథములో
 యెక్కి చక్కంగాను
 దిక్కులన్నీ చూచి యీ
 ప్రక్కనే వచ్చితివె చందురూడా వీవు
 చిక్కకుంటివియేజో చందురూడా || చు||
 నూన్యగృహమున నేను
 సుష్కించి పోతుంటె
 శుద్ధపౌరమిరాదు
 శుంఠ వేషా లేసి
 చూచి పోవచ్చితివె చందురూడా నీకు
 చులక నై పోయితి నె చందురూడా || చు||
 తెర వ్రాలును.

పంచమ రంగం

భైరవశాస్త్రి పూజామందిరం.

లింగా నీధ్యాన్నా మంత్రో సౌఖ్యం
 నీసేవ లెంతో మోక్షం
 నీశూల మంత్రో స్థూలం
 నీకాయ మంత్రో వజ్రం ||లి||
 న నేలువంతు నీది
 పూజించు వంతు నాది
 నై వేజ్య మంత్రా నీది
 తిండాన్ని వంతు నాది ||లిం||

కాలభైరవా ఈభైరవశాస్త్రీవై నీకృపాకటాక్షవీక్షేక్షగాభిని బటపి
ఇంకా నన్ను బలిపించి, కులికించి, పురికించి, పులిపించి పోయే
టట్లు చేయవా విశ్వనాథా! ఛీ! ఛీ! నిజముగా నీవు యీశుడవు
కావు పాపకోశుడవు. ఆత్మీశూలం నీకెందుకూ నా కిచ్చి
పారెయ్యి, ధవళుడవనీ ననాతనమత్రగజేంద్రీతుల్యుడనీ
యేచ్చిపోయే యీదండీదద్దమ్మ పెద్దమ్మ పుత్రులను ధ్వంసం
చేసి నీకు ధ్వజారోహణమహోత్సవం ఇర్పూమృతముగా
కొనసాగిస్తా.

పోష్ఠమేన్-లింగావతారముతో (ప్రవేశించి) ముండావాడు కండ్లు
మూసుకొని ఎంతబాగా హూంకరిస్తున్నాడూ వీడిభరతిం
పడతాను.

భైరవ—నీయెక్క మేమిటో చెప్పు స్వామీ! నీకు త్రిశూలంవుంటే
నాకు కడుపుశూం వున్నది. నీకు త్రినేత్రాలుంటే నాకు చత్వార
పుజోడుతోనహ నాలుగు నేత్రాలున్నవి. నీకు పుష్టావుంటే
నాకు నశ్యబుష్టావున్నది. నీకు బొట్టావుంటే నాకు గుట్టావున్నది.
నీకు కొండవుంటే నాకు గోడ అండ వున్నది. నీకు శక్తివుంటే
నాకు యుక్తి వున్నది. నీకు గంగవుంటే నాకు మంగి వున్నది.
నీకు పాములుంటే నాకు దోమ లున్నవి. నీయెక్క మేమిటో
నాకొక్కటియూతోచుటలేదు. నిజముగా నీవు స్వామివైతే
ఏదో ఒకరూపమున ఇక్కడ రక్షణం వ్రత్యక్షపడి లక్షవరా
లిచ్చి నేనిచ్చినన్ని భక్తులు పుచ్చుకోని పోవోయ్ లింగా లింగ
లింగ లింగ మహాలింగా.

పోష్ఠ—బిడ్డా! లింగడు సాక్షాత్కరించాడు చూడు.

భైరవు-లింగనిరూపముతోనున్న పోష్ఠవానిని చూచి హా లింగా!
లింగ లింగ మహాలింగా నీనిజస్వరూపమును నాకు చూపితివా.

పోష్ట—భైరవా! నీభక్తికి మెచ్చితిని. హరి బ్రహ్మాండాదులకు కూడా దుర్లభమైన నానిజ్ఞయూపమును నీకు చూపుచుంటిని. చూడుము. నీయిష్టము వచ్చినట్లు చూడుము. చూడలేలకు కున్నదంతా చూడుము. ఈలింగణ్ణి ఎంత చూస్తే అంత మోక్షం చూడు.

భైర—చూస్తున్నా లింగా! ఎంతచూచినా తనివి తీరదుకదా మహా లింగా. (పాడుతూ యెగురును)

లింగా నీదరిశన మెవరికి దొరుకు

లింగా నీదరిశన మెట్టుల చిక్కు

లింగా నీదరిశన మెవ్వరికి దక్కు

వెండికొండామీదా కొబ్బరిబొండాంవలె నుం

డులింగా నీదరిశన మెవరికి దొరకూ.

పోష్ట—భైరవా ఈలింగేశ్వరునివల్ల నీకు కావలసిననహాయ మేమిటి.

భైరవ—కోట్టింగా! ధక్త్రాణసహాయుడవని శ్చైరవశాస్త్రై

కోర్కె వీడేస్తువనీ పిలచితిని.

పోష్ట—నరే ముంచిదే. నీకు యేమేమి కావాలో కోరుకో.

భైరవ—గురులధాటికి తట్టుకోలేకుండా వున్నాను.

పోష్ట—తట్టుకోలేకపోతే ఈలింగాన్ని పట్టుకోవటమెందుకూ అంట.

భైర—నాకు ఒకలక్షవరాలిస్తే తట్టుకుంటా లింగా.

పోష్ట—లక్షవరహాలే.

భైర—వరహాలుగాదు. మహావృథువరాలు.

పోష్ట—ఏహో వరాలు కావాలెనా నీకు.

భైర—ఔనా మహాశివా!

పోష్ట—ఐతే ఒకసాదేనా మున్నది.

భైర—శలవియ్ శంకగా శిరసా వహిస్తాను.

పో—నీవద్ద పితాచవుసామ్యున్నదోయ్ ముందు అది పోవాలె.

భైర—అది యెట్లా పోతుంది స్వామి

పో—దరిదు)లకు ఉచితముగా ఉన్నదంతా యిస్తే పోతుంది.

భైర—ఆప్రకారమే చేస్తాను.

పో—అట్లాగే చేస్తే మరల నీకు ప్రత్యక్షపడి నీకు లక్షవరాలిమ్మటే
కాకుండా నీయింట కుబేరుణ్ణి కూడా నేవకావృత్తి చెయ్యడానికి
పంపిస్తా.

భైర—కుబేరునకుకూడా వైకుబేరుడినే తాను కామాలి.

పో—(అదృష్ట్యడగును)

భైర—ఆహా ఎంతలో అదృష్ట్యడైనాడు లింగడు.

తెర వ్రాలును.

ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

యథార్థము

(లేక పతివ్రత)

ద్వితీయాంకము — ప్రథమరంగము.

(సీతామన్మథులు కూర్చొనియుండ మధ్య గ్రామభోనుటేబులు
పైనుండును.)

మన్మ—సీతా!

ఉ. చిన్నతనంబునుంచి నను ♦ చిత్తమునందున తమ్ముడంచు, నీ
కన్నులలోన పెట్టుకొని ♦ కాచుచునుంటివి ప్రేమతోడ, నే
నెన్నడు దీర్తునీరుణము ♦ యెట్టులదీర్తును వృత్తియైన లే
కున్నది యేమిసేతు యిప్పుడు ర్విని యెఱ్ఱాడ కేగి చూచినన్.

సీత—మన్మథా! చిరితిలకుము. మావారు వచ్చినపిదప నీకు వివాహ
ప్రయత్నమే కాకుండా ఉద్యోగప్రయత్నమునుకూడా చేయు
డని వారిని ప్రార్థించుకుంటాను. నీవుకూడా వారికో హెచ్చ
రింపుము. వారు చాలా కరుణస్వభావులు. గాన కళాకోవి
దులు. వెగా వలుకుబడి గలవారు. తప్పక కనికరిస్తారుకూడా.

మన్మథు—(రికార్డును వేయబోతూ) నీకు నాయందలిగల ప్రేమనుకవులు కూడా వర్ణింపలేరుకదా సీతా!

రామం—ద్వారముకడకొచ్చి ప్రేమ యనుమాట విని చుబుకుదెబ్బ తిన్నగొడువోలే చకితుడై ప్రక్కనదాగి తనలో వీరిరువురి ప్రవర్తనలూ నాకు అనుమానస్పదముగా నున్నది.

ఉ. అరమరలేక యియ్యబల + యత్తరుతో తలదువ్వి చక్కగా మరువము కీల్బడ జొనిపి + మందిసుగంధము మేనబూసి, బల్మెఱమెఱలాడు సొమ్ములను + మేలుగ దాల్చి మదింది కండ్లకా వరమున వీలితో నగుచు + వాగుచునున్న దదేమి చిత్రిమో? ఐననూ యీవాతాయవస్థుల మరుగునుండియే వీరినంభా వణలను వింటా.

మన్మథు—(ప్లేటును తీస్తూ) సీతా! నాపై నీకెంత దయా! ఎంత ప్రేమా! నిక్కముగా ఈ ప్రేమకు చలన ముండదుకదా.

రామం—వాస్తవముగా వీరిరువురికూ ప్రేమబంధ ముండియే తీరును.

సీత—మన్మథా! నీవు ప్రేమింతువూ ప్రేమింపబడుదువు, అనలు నీ హృదయమే ప్రేమహృదయము. నిన్ను అర్థం చేసుకోగల వారికి నీప్రేమహృదయాన్ని బలిగా సర్పించుకుంటావుకూడా. నీవు ప్రేమించినట్లు భగవంతుడుకూడా ప్రేమింపజాలడు. అట్టి ప్రేమస్వరూపుడవైన నీపై నాకు ప్రేమ లేకుండునా?

రామం—దుర్భరము! దుర్భరము! వినజాల కనజాల. నాహృదయాం బరవీధిలో గాఢమేఘాలు చెడుగుడి యాడుతున్నాయి. అన్నన్నా! యెంతమోసము. అనుకున్నంతైనది.

ఉ. మాయలమారిదంచు యను + మానము జెందక పూరువుండు మత్స్యేయసి యెప్పుడు ప్రధిత + ప్రేముడి తన్నిల జూచునంచు తా

గోయచునుండు గొప్పముల + గొప్పకు స్త్రీహృదయం బడెట్టిదో
యాయమధర్మరాజయిన + యారయలేడుగ శిక్ష వేయగన్.

పువ్వుమాలయని మెడలో ధరింప తుడకు సర్పమాలయే
యైనది.

సీత—(రికార్డు ఆగగా) ప్రేమ యనగా యెట్టిదో దానిస్వభావ మెట్లుం
డునో దానివల్ల యెంతటి సుఖవంతు లయ్యెదరో నీవలె యా
రామాడుగూడా నిరూపింప చేయలేక పోయాడు. నీవు నిజ
ముగా ప్రేమావతారుడవు మన్మథా!

రామం—ఎంతటిసాహసురాలవు. ఎంతటి స్వామిదోహురాలవే.

చ. అతిసల నమ్మరాదు తన + యాత్మకు నచ్చని రాజునైన దు

ర్వ్యలకు నొప్పించెదరు + వాస్తవ మెన్నడు బల్కుబోరు న
ద్గతులకు దూరమాచు ను + కాలున్నికెనను జంక కిట్టుకొన్
నతులను మాయకేసెదరు + సావపుముండలు కొండ దుర్విలో.

ఛీ! దీనిముఖమైననూ చూడరాదు చూడను దీనిని యీమన్మ
ధునకే సమర్పించితిని. అబ్బా! నాగుండెలపై సీత యిప్పు
డొకనివ్వలకుంపటియై పోయినది. హా! నాతల తిరిగి దిమ్మెక్కి
పోవుచున్నది. ఈమలినావరణములో ఈఅర్ధమలినాంగము
లతో నెలువలేను. నెలువరాదు. ఛీ! సీతా! యీరానుము
మన్మధునకు విశేషమైయున్న నీముఖమైనా చూచునా సద్గతికి
దూరమై పోవుటయేగాక నాకునూ నీవు దూరమై పోయితివి.
సావిష్టరాలా. నీవీ మన్మధునకే కాపురము చేయుము. రాము
డు సహ్యాముడై హాయిగా జీవిస్తాడు.

(కోధముతో నిష్క్రమించును.)

మాధ—(అడవుడిగా ప్రవేశించి) సీతా! సీతా!

సీత—ఎందుకు తాతయ్యా!

మాధ—సీభర్త యశ్యంత క్రోధాకులమానుండై నిల్వకపోతున్నాడేమీ—?

సీత—(భయముతో) నిజమా తాతయ్యా!

మాధ—నాకు బాబూరులో కానుపించి మీయ త్రయ్యకు చాలా బలువుగా నచ్చదనియు, సీతను అర్జంటుగా తీసుకపోనాలిననియు, చెప్పి యింటి కొచ్చినాడు. తిరిగి నేను బాబూరువనుల నెరవేర్చుకొని గృహోన్మథుడనై వస్తూండగా యెదురుపడి పిచ్చిననూ పలుకక ఆక్రోశముతో చూచి వెళ్లి పోతున్నాడు.

సీత—ఇదంతా నిజమా తాతయ్యా!

మన్మథ—కారణ మేమై యుండను.

సీత—తాతయ్యా!

చ. మనసున కెద్దియో కలత * మార్కొనుచుండెను రామచంద్రు డీ దివమున చే వచ్చియును * తిన్నగ న్నిల జూడకుండ తా వెనుకకు పోయినారు తేర * నేదిక తాతనా యాత్మలోన య య్యునఘన కేమి తోచునొక * యాగ్రహ మెందుల కొన్నెనోకదా.

మాధ—నాకునూ తోచటం లేదు.

మన్మథ—కారణం లేకుండా యెందు కలిగి పోతారూ?

సీత—మన్మథా! సీవు పోయి యుండెందైనా కలరేమా వెతకి బ్రతిమలాడి తీసుకొని రాగలవా — పొమ్మా... .. త్వరగా పోండి. తాతయ్యా సీవుకూడా పోయిరా. అబ్బా! ఇంక ఆలోచిస్తూ రెండుకూ. ఆలసింపక పోయి రాండి. నాకన్నులకు వారిని చూపింపకపోతే మీ రింక చూడలేరు నన్ను.

మన్మథ—తాతయ్యా పోదాంపద.

మాధ—పోకపోతే యెట్లా పదా.

సీత—(రామము వరమును చూస్తూ) వగ్గిభూ!

చ. సతిపదసేవలే వరము ♦ భాగ్యమటంచని నమ్ముకొన్న నీ
సతిపయి కోపమేల మన ♦ సారగ చేసిన దోసమేమి మీ
మతి కెటు తోచెనో మగిడి ♦ మంచియు చెడ్డయు తెల్పకుండ యీ
స్థితి నను వీడిపోవగను ♦ చిత్త మ దెట్టుల వొప్పె నావృథా!
(తెర పాలును)

ద్వితీయ రంగము.

(రామంతల్లి శాంతమ్మ మరణశయ్యపై సుండ
రామం నేవ చేస్తు)

రామం—అమ్మా! అమ్మా!

శాంతమ్మ—నాయనా! రామూ వచ్చానా బాబూ! ఎంతసేపైనదీ.

రామం—ఒకయోమమొనకు పైన వివదమ్మా! ప్రస్తుతము నీ కెట్లున్న
దమ్మా!

శాం—రామూ! ఇక నేను జీవింపను రా! నా కేమో అయోమయ
మొగా నున్నది.

రామం—నీవే జీవింపకున్న నేను దుఃఖజీవిని కానా మాతా!

శాంత—రామూ! నాముద్దులకోడలు నీత యేదీ...

రామం—అమ్మా! నీత యెందుకూ?

శాంత—మిమ్మిరువురి నీకన్నులనిండా అల్పచూపు చూచుకుంటారా
నాయనా...

రామం—అమ్మా!

చ. మునుపటి ముగ్ధ గా దివును ♦ ముద్దులకోడలుకూడ కాదు నా
కనువగు భాగ్యలక్ష్మీ యన ♦ సంతో మున్నగు గారు విన్నవిం

తును విను నీదుకోడ లొక * తుచ్చుచుకోడను ధర్మ మెంచకన్
 తనియుచు నున్నదమ్మ యిక * దానిని మారేము తల్పు కమ్మరో.
 శాంత—హరి! హరి! అట్లయచుంటివేమి రామూ! వేసవనే యాతల్లి
 ముఖారవిందమును వీక్షిస్తే జన్మజన్మల చేపిన పాపం వరి
 హారమై పోతుంది.

రామం—అమ్మా! చిన్ననాటి గుణాన్నిబట్టి భావికాలచర్యల నూహించి
 వలేము. అంకురావస్థలో లేత సుసి మొదలుగాగ విషవృక్షా
 దులుకూడా మిక్కిలి రమ్యంగా కనిపిస్తాయి అద్యంతాని కవి
 చేదుచెట్లగునని యెవ్వరైనా పోల్చుకో గలుగుతారా
 మాతా—

తే. ఏది గత్యంతరము లేక * మెట్టులెట్లా
 కట్టుబడియున్న దది కొంత * కాల మమ్మ
 బాగపచ్చిక మేసిని * ఎనర మెపుడో
 పారిపోకున్నె తమ్మెను * వదిలినంత.

శాంత—అయ్యో నాయనా! అది ఒకనాడైనా మనచేవికీ వెగటుగా
 సంభాషించిందా. ఒకమార్తైనా మనచిత్తముల కలువము
 లగునట్లు వర్తించిందా. దానిస్వభావ మెవ్వ రెరుంగరూ...?
 నీవుమారే మెఱుంగవా. నాయనా రామూ అది మిక్కిలి
 సుశీల...

రామం—అమ్మా! నీవు కడు అమాయకురాలవు. ఎల్లరూ నీనాశి
 అమాయకహృదయుండాడని యెంచుకుంటావు. స్త్రీహృదయ
 మును కొలచగల మానవులుంటారా మాతా!

సీ. రాజరాజనరేంద్రు * రచ్చపాల్వేసిన
 చిత్రాంగిగాధను * క్షీణిచి వివమ

భువి బృహస్పతికీర్తి ♦ బూదిపాల్వేసిన

తారగాధనుకూడ ♦ ధరణి విసమే

పాండవపత్నియా ♦ పాంచాలి శర్మ

మనమూని కోరిన ♦ మాట విసమే

అలనాడు కైకేయి ♦ యారామచంద్రుని

వనికేగ చేసిన ♦ వాక్కు విసమే

తే. ఇంతకన్నను మించిన ♦ యింతు లవును

వరమపథమును విడనాడి ♦ తిరుగ లేదె

నీత వారలకన్న ను ♦ శీల యగునె

కాన స్త్రీలను నమ్మగా ♦ గలనె మార!

శాంత—నీకు కలిగిన యనుమాన పెనుభూతమే ని న్నిట్లు వేధించి నీర
సింపచేయుచున్నది. కాని నీతి మహాసాధ్యి. పాముజాడపాముకే
తెలియవలయును. దొంగజాడ దొంగకే తెలియవలయు. అట్లు
లే స్త్రీస్వభావము స్త్రీకే తెలియవలయును. పురుషుల కేట్లు
తెలుస్తుంది.

రాముం—దానివినయాన్ని జూచి నీవు విభ్రాంతి జెందిపోయావు? కాని
“అతివినయం ధూర్జలక్షణమృనెషి” సూక్తిని నీవు గ్రహింప
లేకపోయావు తల్లీ!

శాంత—నాయనా రాముం! నూతిలో నివ్వవున్నదన్న యెవ్వరు
నమ్ముదురు.

రాముం—గంధపుచెట్టు పాములను చేరదీసుకొను నన్న నమ్మవా!

శాంత—విశ్వప్రేమమయురాలగు నీత షారియొకనిని సోదరునిగా ప్రేమింప
కూడదా లేక పితృనిగానో పుత్రునిగానో ప్రేమింపకూడదా
ప్రేమికు యెన్నిమార్గాలు లేవు.

రాముం—తల్లీ! నీ వెన్ని చెప్పినా నాబుట్టు కెక్కడము. లేదు. మాటి
మాటికీ ఆతుచ్ఛవాంఛాలంపటిక పేరెత్తి న న్నీల విసికిస్తావు.

జననీ నీతను మరచిపోవాలి. నేను మరచిపోతాను. నాహృదయ మందిరములో దానికి తావు లేదు. నాస్వర్ణితపుణ్య నాణ్యరాసులలో దానికి భాగము లేదు. బావంతముగా వెడలగొట్టితిని. అబ్బా! ఆపాపశీనుగ నామనమున కెంత యశాంతి చేకూర్చినదీ నాటుకొనిపోయి వున్న ప్రేమమహావృక్షమును, పూతపూసి కాయలు కాసి పండి పండింపజేయవలసిన ప్రేమమహావృక్షమును బలవంతముగా నతనిచున్ననూ మరల మరల పిలకలెత్తుచున్నదే.

శాంత—రామూ! నీవు నున్మదాపస్తలో నున్నావు. కన్నలార చూడకుండా. తగినంత నిద్ర్యనములు లేకుండా అట్టిబిందారోపణ వరాయమ్మ గన్న బిడ్డపై వేయకూడదు. నావంటి తెలుగు మూతలు సహింపరాని, మాటలివి. సిద్ధాన్నమును తోగిసివేసేసుకోవారు—

రామం—నావిషయం నాకు తెలియదా మాతా.

శాంత—హాబాధ! ఈబాధ సహింపరాని బాధ. భరింపరాని బాధ.

రామం—అమ్మా! అమ్మా! అదేమి టమ్మా అట్లా అంటున్నావూ?

శాంత—అదిగో! అదిగో.

రామం—అమ్మా! అట్లా చూస్తున్నావేమి టమ్మా.

శాంత—అదిగో పెద్దతుపాను.

రామం—ఏమి తుపానూ ఏమిమహాలోకం.

శాంత—పడవలో సముద్రప్రయాణము చేస్తున్న నీతచుట్టూతుపాను

చలరేగి భిన్నాభిన్నాలు చేసేస్తున్నది రా.

రామం—కలగంటున్నావా మాతా.

శాంత—కలగాదు. అతివిషమముగు సముద్రప్రవాహమునడుమ పడవ వారగిపోవుటచే పద్మిబాలింతరాలు కొట్టుకొని పోవుచున్నది యెట్లా! నాయనా త్వరితగా పోవట్లు.

రామం—మాతా! మనసును చెడిపో చేసుకొంటున్నావు.

శాంత—దైవానుగ్రహమున్న తీరంబునకు చేర్చుకొనగలగుదువుపొమ్ము.

రామం—(తన) రోగపీడితురాలైన మాతృదేవికి అనాలోచితుడైన నామనోవేదన విన్నవించుటకూడా విషతుల్యమై పోయినదే. గ్రహచారము చాలినప్పు డిట్టివిషమములే ముట్టడించుచుండును.

శాంత—నీత! నీతా! అనుమానమహానముద్రములో కష్టాల తెప్పకొయ్యపై ప్రయాణం చేస్తున్నావు. బారితే దుఃఖశరటాలుకొట్టక పోతివి బాగ్రీత నేను పోతున్నా హా నీతా,

రామం—అమ్మా! అమ్మా.

శాంత—నీతా! నీతా! రామీ! నీతా! హాబాధ. (ప్రీతిగా విడచును)

రామం—హామాతా! నన్ను వీడి పోతివా.

సీ. పుట్టినదాని నన్ + పువ్వులలో నుంచి

పోషించె నెవ్వరు + పాలుపుమీర

అహాహమ్మును నన్ను + అతీశ్రద్ధతో తన

కనురెప్ప లాగ్నక + కాచె నెవరు

నంగీతశాస్త్రంబు + చక్కగా చదివించి

సంతోష మొందిన + సాధ్వీ యెవరు

నీతివాక్యంబుల + నిస్తులప్రేమతో

గజపి తా నలరిన + శాంత యెవరు

త. కష్టపడి పెండ్లిచేసిన + గరిత యెవరు

తండ్రి శిష్యులొట్టును + తరిమె నెవరు

అట్టి జననియె అక్కటా + యస్తమింప

నేమిసేయదు చింతాన్ని + కేడి నీరు.

(తెర వ్రాలును)

తృతీయ రంగం.

(మాధవుడు చింతాకాంతచిత్తుడై మూలుచు కుర్చీలో కూర్చోని
యుండ సీత పిల్లవానిని జోకొట్టుచుండ, మన్మథుడు మాధవు
నకు సేవచేయుచుండ తెర లేచును)

సీత—బాబూ! ఏడవకు.

తే. శారవాలైన చేయని ♦ కూర్చుల కివు
జేల పుట్టితివో యయ్య ♦ యేడ్వ కయ్య
మనకు మించు దురదృష్ట ♦ మనజమా
లెందు లేరయ్య యల్లరి ♦ యేటి కయ్య.

మన్మ—సీతా! రామం తనపుత్రరత్నాన్నైనా చూడకుండా యెట్లా
పుండగలుగుతున్నాడో కదా.

సీత—పోదరా!

తే. పుట్టి పుట్టకమున్న యీ ♦ పుత్రు డయ్యె
కన్నతండ్రికి పెగతు ♦ డై కల్గినాడు
అన్నప్రాసనమైన వీ ♦ డయ్యకడకు
చేయజూచునె యదికూడ ♦ చేయరేము.

మన్మ—ఊహకో సీతా! తాతయ్య పుట్టెనుబబ్బులో నున్నాడు.

సీత—మన్మథా! నేటి కర్థసంపత్సరమై పోయింది. ఇంతవరకూ మనము
ప్రాసన పుత్తరాలకు ప్రత్యుత్తరాలు వచ్చుటకాని, అత్తయ్య
గారి కెట్లున్నదో జాడా జబాబుకాని రాకున్నది.

మన్మ—తిరిగి మొన్ననే మరొకజాబునుకూడా వ్రాశాను.

మాధ—దానికిమూలము తిరుగుజబాబు వ్రాస్తేగా—

సీత—మన్మథా! నాయెడ వారికంత టాగ్రహ మెందు కొద్దిందో తుదకు కన్నకుమారుని కన్నుల జాచుకొనుటకైన రాసంతటి యవచారము వారియెడల నే నేమి చేసియుండ లేదే! చివర కింత ఉత్తరపు ముక్కకైనా నోముకొనక పోతినా — ఇక నాజన్మ మెందుకు మన్మథా!

మన్మ—సీతా! విచారింపకు చంగునికైనా క్షీణదశ వస్తు పోతుంటుంది. ఇక మానవులమగు మనకా—

సీత—నన్ను తీసుకొని పోవుటకు వారే రావలయునా, రమ్మన్నప్పడే పోవలయునని యేశాశ్రములో నున్నదీ.

చ. ఇదివర కెందరో యబల + లిట్టులే భర్తలు వీడిపోవగా
వదలక వారివెంట'జని + వాసిని గాంచగ లేదె మన్మథా!
మొదట శకుంతలానతి + ప్రమోదముతోడను భర్తవద్దకే
కదలి చసంగలేదె తన + కణ్వుని శిష్యులతోడ నెలయున్.
అట్టులే నేనుమాత్ర మేల పోకూడదూ.

మన్మ—సీతా! తాఁ య్య న్వనత వడనిమ్మా అట్టులే పోవచ్చును.

సీత—నిజానిజములు గ్రహించుకోలేక యాగ్రామియులు నన్ను మహాదుయ్యబట్టుతున్నారు. నేను యెట్లు నిబ్బరించుకోగలుగుదునూ.

తే. అమ్మలక్కలు నాచుట్టు + గ్రమ్మకొనుచు
యత్తగారింటి కేల వీ + వరుగ వైతి
వమ్మ యని నన్ను దుర్భాష + లాడుచుండ
యెటుల సైరింతు దుఃఖాబ్ధి + కేడి యంతు.

వారు దుర్జనకోటిలోనివారైనచో వారినే యందురు. కానప్పుడు నన్ను జూచి ప్రపంచం పూరుకుంటుందా.

మన్మ—సీతా! ఇది యనూయాప్రపంచం గనుక యెందుకూరు కొంటుందీ...

పోవ్వు—(ప్రవేశించి) సీతాయమ్మగారూ!

సీత—ఎవరు. (చూచి) పోవ్వుజమానుగారా.

పో—బేసమ్మా! మీకు ఉత్తర మున్నది. బేగ తీసికోండి. వెళ్ళాలి.
(అని యిచ్చి నిష్క్రమించును.)

మాధ—(అయానంతో) సీతా యెవరు వ్రాసిరో పెద్దగా చదువు
అల్లీ వింటాను.

సీత—చదువుతున్నాను తాతయ్యా! (అనుచూ కవరును విప్పి) అహ!
నాహృదయేశ్వరుని కడనుండి బాబు యెన్నినాళ్ళకు చూడగలిగి
తిని. (కన్నుల కద్దుకొని) శ్రీ శ్రీ శ్రీ సీతామహాదేవిగారికి
రామం వ్రాసుకొనుచున్న విన్నపమేమనగా...? చూచావా
మమ్మధా యెంతనిష్ఠూరముగా వ్రాశారో!

మన్మ—అతడు హాస్యప్రియుడు గనుక హాస్యమున కట్లు వ్రాసియుండ
వచ్చును. తరువారే.

సీత—నాజనని స్వర్గస్తురాలై సుమా రేడనిమిది నెలలై పోయినది.
హా! అస్తమించితివా అత్తయ్యా.

మాధ...కలకటా! హాశ్యఘట్ట మనుకొనగా తుదకు విపాదఘట్టము
గానే మారినదా—

మన్మ—శాయ పండి రాలిపోయినది. కనుక విచారవద్ద ఫల ముం
టందా.

సీత—అటువంటి అత్తగారు యేడేడు పదనాల్గుజన్మాలకై నా లభ్యపడదు
ఈపాపిష్టురాలకు అంత్యసేవలు చేసుకొను భాగ్యమైనా లేక
పోయింది. అత్తయ్యా!

చ. ఇలవయి నెన్నో నోములను + యింపుతలిర్పగ నోమచేసి, న
త్ఫలసుమ భర్తహర్మ్యవని + వాదుభర్తము లీయచేసి, నా

కలమును, గోత్రమున గృహము + కూడను ధన్యతనొందజేయకో
డలవయితంచు యుద్ధి నను + డాసి నుతించెడు యత్తకుంకెనే.

మన్మ-అధ్యాత్మికతత్వపరిశీలనోత్తమురాలవగు నీవే యిట్లు విచారింప
సామాన్యమానవులు నిన్ననునరింపరానీతా! విచారింపక ఆతరు
వాయినికూడా పూర్తిచెయ్యి.

మాధ-ఇంకెన్ని పిడుగువార్తలు వెలువడనున్నవో కదా.

సీత-(మరల చదువుచు) నే నిప్పు డొక నున్నతుడనై పోయాను. నా
కిప్పుడు మనశ్శాంతి లేదు. ఈమాయాప్రపంచాంధకారగృహ
మున వెలుగు కానుపింపక యేమూల కొఱగుదునో యెచ్చటికి
కొట్టుకొనిపోవుదునో నాకు అతడు తెలియదు. బండరులో
చాలారోజులకితమే నాజనని నివాసముంటూన్న గృహమును
కూడా ఖాళీచేసి వెడలిపోతిని. సవ్యసింహ తలించితిని. కాని
ఆత్మ యింకనూ పరిశుభ్రతగాక యనుమాన పెనభూత విష
వికృతఘోరవక్త్రములో చిక్కి వక్త్రలై పోతున్నది. నన్ను
మఱచిపోయితి వనుకొందుచు. మరచిపోవలయుననియే నాకుతూ
హలముకూడా నీనవమన్మథుని మాత్రీము మరువవలదని నా
విన్నపము.

ఇట్లు,

పూర్వపురేడియో గాయకుడు నేడు నీవు చేసిన పిచ్చినన్యాసి.

రామం

సీత-హ యెంతమోనము జరిగినది. హానాథా! (అని మూర్ఛిలైను)

మన్మ-(చెవులు మూసికొని) హరి! హరి! ఆతడు పండిత్తుడే కావచ్చును.

కాని మానవనటన స్మృతాన్వేషణధురీణుడు కూడను కొందును.

మాధ-మన్మథా! చిక్కి శిథిలస్థితిలోనున్న నాగుండియలలో రామము

చేసిన తుపాకిగుండ్లు నాటుకొని పోయినవి. తీసిననూ రావు

వచ్చిననూ గాయము మానదు. మారిననూ భ్రాంతిహీన జీవిత
 కేపాన్ని హాయిగా గమనలేకు హాబాధ హాగుండియలలో
 యినుపగుండ్లు, హాసీతా! అబ్బా అశాంతి అపవాదు అనుమా
 నం. అపరాధు. వినరాదు. తపరాదు. నీతను అనుమాన
 భూతాని కొప్పగించి పోతున్నా కాపాడేవంతు నీయది.

మస్మధా! బాధ—హా! (అని ప్రాణావశిష్ట దగును)

మస్మ—అస్తమించితివా భారతజాతి నవకల్పక భూరుహమా

తే. పత్తి కెననూ ఆశ్రయ + బాధము కలదు

నీత కెవరుండి రంచని + శిథిలహృదయ

వీణాతీగెం కదలింప + ప్రాణ మేగె

పోషణయు లేని కవి కృతి + పోయినట్లు

చ. కవి తనకావ్యకన్నీయను + కల్గినవానికి కాన్కయాయ నీ

దివి వ్రజ కందశేషుకది + దిబ్బగు వాలొనరింప వాడు నా

కలి మది యెంత కుగ్రిది తన + కావ్యగుహోసర మెంత యేడ్చునో

సువిషయశీల నీకకయి + ప్రశ్నచు యెట్లాలె కూలిపోతివా.

(తెర వ్రాలును)

చతుర్థ రంగం.

(పీడితహృదయుడైన రామము చెన్నపురి బజారులో)

రాము—(ప్రవేశించి)

చ. నుతి పులిలేక నేను కొర + మాలిన గాధవిషాదగేయములే
 చితికిన గొంతులెత్తి వ్రజ + ఛీ యనిపాడుచు నుంటిగాని భూ

పతనము కాగ నున్నవర ♦ భక్తిశిఖాయణి త్యాగరాజ స
త్క్రుతులను పాడనైతి కడు ♦ కూగుడ నే నొక గాయకుండనే.

మరియు,

ఉ. ముందును వెన్నలారయని ♦ మూర్ఖుడనొచు ముఖారిరాగమే
వందలసార్లు పాడుచును ♦ భారతబానిస దేశమందు నే
నెందుకో కాలయాపనము ♦ యేవరిజేరిక చేయుచుంటి హా
కిందటినాడు కన్నడపు ♦ కీర్తన ఫేరవకీర్త నయ్యెనే.

అదియునుంగాక,

చ. అదనుగ పిల్కలెత్తు యను ♦ మాసవిపాదక ధావిధానమే
వదలక వ్రాయుచుంటి యల ♦ వాల్మీకివోలెను పుణ్యగాధలన్
పదిలముగాను వ్రాయుటకు ♦ ప్రస్తుతభావ మభావమూచు హా
కుదరక కుంగుచుండె కడు ♦ కూర్చును వీడు కవీశ్వరుండొకో.

కటకటా!

ఉ. సీతను వీడియున్ హృదయ ♦ సీమను చిత్రవిదితమా నటుల్
నూతనశిల్పకుండనయి ♦ నున్నని మీగడ లీను రాలపై
సీతమనోహరాకృతినె, ♦ చీటికిమాటికి పిచ్చివానికై
ఖ్యాతిగ డెక్కుచుంటి కను ♦ గానక నే నొక శిల్పకుండనే.

ఇప్పుడు నేనెక్కడ నున్నానూ తెలిసినది.

చ. ఇది మదరాసు యే నిపుడు ♦ యియ్యడ కెందులకొచ్చి యుంటినో
మదికిని తోచదాయె కడు ♦ మాసిన బట్టలతోడ నున్న నన్
పదుగురుస్నేహితుల్ గవిన ♦ ప్రాణము మింటికి లేచిపోవదే
యెద నను మెత్తురే యిటుల ♦ యేగిన నాదగు సాటిబంధవుల్.

కావున యిట్టిసీతతో యెచ్చటికీ పోరాను. (తూలుతూ) అబ్బా
ఆయాసం - అమ్మతోపాటు ఆనంద విశ్వస్థులే గాకుండా
అన్నసానాదులకూడా అతిదూరమై పోయినవి. హా కన్నులు

మూత బడిపోవుచున్నవి. కొంచెముసేపు ఈయింటియరుగుపై విశ్రమిస్తా - హా సర్వేశ్వరా (అని సారిగిపడిపోవుచు. దయార్థ హృదయురాలగు రాజ్యం మిత్రులను కెళ్ళుతూ రామాన్ని చూచి)

రాజ్యం—మొదట యెవరో భిక్షు డనుకొంటిని! మారామమా! అయ్యో నారామూ! నాప్రేమంపురామూ నీ స్తితి తుదకు యీ రీతిగా పరిణమించినేమి గావతుంబురా—

ఉ. ఓమహానీయకోమలన ♦ వోదయభారతఖండభాస్కరా
శ్యామలగాత్రీచారుతిర ♦ శ్రావ్యసుగంధశావిశారదా
రామమ! నేడు నీనుదటి ♦ ప్రాతఃఫలంబిటుపండె నయ్య న
తేప్రిమముతోడ నిత్యమును ♦ వేడెడి కన్యతో పల్కరా ప్రభూ!
ఆలసింపరాదు. అదిగో యెవ్వరో వచ్చుచున్నారు వారిసహాయ
మున వీనిని గొనిపోయి వెంటనే చికిత్సను చేయింపవలయును.
లేకున్న ప్రమాదము. (సేవింపు సేవలు చేస్తూండ)

(తెర వ్రాలును.)

పంచమ రంగం.

(గిరిరావు ఖాతా వ్రాసుకొనుచుండ మన్మథుని ప్రవేశము.)

మన్మ—గిరిరావుగారూ!

గిరి—ఎవరు వారు?

మన్మ—నేను మన్మథరావును.

గిరి—ఎండల కొచ్చావు.

మన్మ—నీత పెనిమిటికి మీరు ప్రియమిత్రులని తెలిసికొని మనవి చేసి
కొనుటకు వచ్చితిని.

గిరి—చాలు - చాలు! మీచరిత్రంతా నాకు యిదివరకే తెలుసును.
శ్రమపడి మీరిప్పుడు మనవి చేయనక్కరలేదు.

మన్మ—యథార్థాన్ని మనవి చేసుకుంటాను.

గిరి—యథార్థమో! నీశార్థమో లేక నాశార్థమో ఇప్పుడదంతా
యెవరికి కావాలి.

మన్మ—వింటే మీకే తెలుస్తుంది.

గిరి—విన్నాను. వింటున్నాను. ఇక విని మాత్రము చేసే దేమున్నది.

మన్మ—కాపురమును తుడుటవర్చగలరని, నీతయందు యేకొంచమని
యూ లోపము లేదనియు దైవసాక్షిగా మీకు మనవి చేసు
కొంటున్నాను.

గిరి—నీవంటే చాలా! లోకమంతా కోడై కూస్తున్నా నమ్మకపోవుట
యెట్లూ? నీతికాపురము యెగిరిపోవుటకు మూలకారకుడవు
నీవే! నీవు చేసినపుణ్యమే అదంతా! దానికిమాత్రం బుద్ధివుండ
నక్కలేదూ! గుట్టూమట్టయినా అక్కలేకుండా నీతో నరస
నల్లాపాలాడుతూ వైగా పక్కనాపడుతూంటే ప్రపంచ మే
మనుకుంటుందోన్న సిగ్గయినావున్నదా దానికికానీ నీకుకానీ.

మన్మధు—గిరిరావుగారూ యథార్థాన్ని ప్రాపించనైనా పూపించ
కుండ తదితరులేగాక తెలిసినవారు తమరు కూడా మమ్మిరువు
రినీ ఒజారుపాలు చేయడం మహాపాపం సుమా! మీరుకాబట్టి
సహింపగలిగివిని. ఇట్టిమాటలు మరియొక డాడినచో తక్షణమే
వాడివత్తు స్తలాన్ని పగలకొట్టి పోయేవాడిని.

గిరి—పాపిష్టుడా వైగా నాయంటి కొచ్చి ప్రగల్భలాడుతున్నావా.

పండ్లుగొట్టి పంపిస్తా ముందు నాగడవదిగు.

మన్మ—చాలా గొప్పవనే చేయిస్తారు.

చ. నరినరి నోరుమూయు మిక + చాలును సీతకు నాకు మన్మహా

విరివిగ అంకుగట్టినదు + వీధికి పాలొనరింప యిమ్మొయి

మొలుగుచు నుంటివా తెలుగు + మొల్కు వరాలగుణాలుగల్గు నా

పరమ సుశీల నాయపర + భారతి నాకొక చెల్లెటా సుమా!

గిరి—ఛండాలుడా! నామిత్రుని జీవితాన్ని ధ్వంసం చేయడమే

కాకుండా యథార్థాన్ని వెలిబుస్తాన్నానన్న యీర్ష్యతోలక్షాధి

కారుడగు యీగిరిరావునే నోరుమూయమను చుంటివిగా

(రూళ్ళకట్టతో కొట్టుతూ) చావు చచ్చువెధవా చావు. (అని

నెట్టివేయును.)

మన్మ—నిజముగా సీత పతివ్రతేగనకైతే నన్ను కొట్టినచేతికి. కుష్టు

పుట్టియే తీరును. (శపించి నిష్క్రమించును.)

చైర వ్రాలును.

ఓం

శ్రీపీఠాంజనేయాయనమః.

యథార్థము

(లేక పతివ్రత)

తృతీయాంకము — ప్రథమరంగము.

(నీల యేశాంతంగా)

నీల—నాకష్టచయముల నెప్పుడు తుదముట్ట జేతువోకదా. భగవంతుడా!

తే. శోకవార్షిధిలో చిన్న + నాకపైన
జీవయాత్రను సల్పెడి + జీవి కిప్పుడు
ప్రళయజంఘాప్రభంజనో + తృతభరము
తోడువడుచుండె వొడ్డుకు + తోయునుయ్య!

తా నొకటి తలవ విధి మరియొకటి తలచినట్లు!

తే. కాలభూతంబు నన్నింగ + గల్లునంచు
గంపెడాశతో నుండయా + గండ్రముండ
తాతగారిని మ్రింగి తా + తరిలిపోయె
యెటుల జీవించు యీపుత్రు + నేమిసేతు.

నివ్వకూడా పుట్టనివ్వకుండా దెప్పుచూ సాటి అమ్మలక్కలు నన్ను
రచ్చసాలు జేసి మిమ్మ తిప్పలు పెట్టుచున్నారు. కానిమ్ము
అన్నిటికీ భగవంతుడే సాక్షిభూతుడై వున్నాడు. సహజంగా.

తే. మగడు విడచిన స్త్రీల కి * మృహినిచూడ

వరువుమధ్యాద లమనవి * బాసిపోవు

సెంతి శీలములో నున్న * నేమి దాని

లోకు లండగు కాకులై * నీకుచుందు.

తాతగారు పోష్టుమాప్తురువని చేసి పించును పొందుతూ మమ్ములను
పోషించేవారు. ఇప్పు డెవరు పోషిస్తారూ.

మన్మ—సీతా! సీతా! (నెత్తురుగుడ్డలతో ప్రవేశిస్తాడు)

సీత—(చూచి) సోదరా! ఈగాయ మగుటకు కారణం.

మన్మ—ఈ గ్రామీయుల సగౌరవముతో చూచుచున్నందులకు వారు
నాకు చూపిన అగౌరవమే యీ గాయమునకు కారణం.

సీత—సోదరా! ప్రాణినేవయే వరమాత్ముని సేవయని తలంచి నాచ
రించు నిన్నే కొట్టివారుగా. కారణ మేమో నాకు చెప్ప
కూడదూ.

మన్మ—చెప్పకూడదూ! చెప్పజాలను.

సీత—చెప్పుము. విని నేను సగభాగాన్ని వంచుకుంటాను.

మన్మ—సీతా! ఇంతకాలము నీచెంత నుంటినికాని యది రానురాను
వాకవిషముట్లిగా యేర్పడినది. పాయశ్చిత్తము చేసుకొనబోవల
యును గనుక శలవు

సీత—వివరింపకే పోయెద నందువేమి సోదరా!

మన్మ—మన సోదరసోదరీమణుల పవిత్రప్రేమ యీపాక్షిక ప్రపంచ
మునకు గిట్టనిదై పోయినది. సోదరీ!

ఉ. సాయము సేయుచుంటి నను ♦ సాకున యోర్వగ లేక దుర్జనుల్
కూడుగ రాని కూతలను ? కూయుటెగాకను నీకు నాకునున్
మాయని అంతుగట్టి యువ ♦ మానము గూర్చు చూచుచుండ నే
న్యాయము కాదు మీ కనగ ♦ నన్నిటు కొట్టిరి చూడు సోదరీ!

సీత—సోదరా! అగ్నికి చదలంబునా గనుక విచారింపకు పైన గంపంతు
కన్ను పెట్టుకొని భగవాను డన్నీ చూస్తూనే వున్నాడు.

మన్మ—సోదరీ! నీనేమైనా చెప్పుము. ఇచ్చటనుండు నామన మంగీ
కరింపకున్నది. కాన పోవనిమ్ము. పిచ్చివానినై పోవనిమ్ము.
పీచుగనై పోవనిమ్ము.

సీత—సోదరా! నీవుకూడా నన్ను వీడిపోయినచో నాగతి యేరీతి తెల్ల
వారుతుందీ

మన్మ—నాకు మతి పోయినది. ఇక నన్నుకూడా పోనిమ్ము. సీతా!
మనసోదరసోదరీయముల ప్రేమ వ్రజలక్ష్మణాక విధికికూడా కన్ను
గుట్టి పోయినది. శలవు (బుల్లిబాబును కన్నీటితోచూచి) శలవు
బుల్లిబాబూ! నావల్ల నీవుకూడా దుష్టగ్రహవక్త్రములోపడి
నలిగిపోతావేమో ననుభయముచే నిన్ను వీడిపోతున్నాను.
ఇకనై నా సుఖవడుదురేమో నని పోతున్నా! ఏదో మాడు
భూతం నన్నెచ్చటకో లాక్కొనిపోతున్నది. అది పొమ్మన్న
చోటకల్లా పోతాను. విసికి వేసారి పోతున్నాను. మిమ్ము కష్టాల
కాలభూతపోళ్ళో పెట్టి పోతున్నాను. అంతులేని అఘోరము
లోనికి జారిపడి పోతున్నాను. పోతున్నా తాతగారి అంత్యసందే
శాన్ని కూడా త్రోసిపారేసుకొని పోతున్నా! (అహహహహహ
అని వెకిలి నవ్వుతో) పోతున్నా పోతున్నా (అని నిష్క్రమిం
చును. సీత విభ్రాంతితో)

నీత—హాసోదరా నావల్ల తుదకు నుశ్చత్తుడవై పోతున్నావా. నా
కీహూర దిక్కవరూ. పరమేశ్వరా తుదకు న న్నేకాకినిగా చేసి
తివా దయామయా! (పడిపోవును?)

తెర వ్రాలును.

దిలీలియ రంగం.

(రామం చింత బాదుగలందులకై రాజ్యం పాడుచుండును),

రాజ్యం—రామం!

ఉ. నీమది కింపుగా క్రితము * నీవె రచించిన ప్రేమగీతికల్
రామమ! వీణతో గలపి * రాగము తాళము తప్పకుండ నే
ధీమముతోడ పాడెదను * తీయనివేళను తప్పు లున్నచో
శ్యామలగాత్రీ చెప్పుచును * చక్కగ గోలుము గానమాధురిన్.
రామం—పాడుము.

రాజ్యం—(పాట వీణపై పాడుతూ పాడుతూ ఆపి) రామం!

రామం—ఎందుకు రాజ్యం!

రాజ్యం—ఇప్పుడు నీ కెట్లున్నదీ.

రామం—నీగానసుధామృతపానమువల్ల యించుక హాయిగానే వున్నది.

రాజ్యం—ఇంకనూ హాయి చేకూరిగలదు. రామం!

ఉ. పూయగ నిమ్మ పుస్త మృదు * పువ్వుల శయ్యను వవ్వళింపన
రాయగ నిమ్మ చందనము * రామమ! యింక యనేక తైలముల్
హాయిగ నంటనిమ్మ సుమ * హారము లేయగనిమ్మ రమ్ము బల్
సోయగమైన దుస్తులను * సొంపుగ రాల్చియు సౌఖ్య మొందికన్.

రామం—నా కి వేమియూ వలదు. నీగానసుధామృతమే చాలును.

రాజ్యం—రామం! మొదట యీ బెన్నపురిలో నీ కవ్వరూ స్నేహితులు లేనప్పుడు నేనుకాదా?... నీవంటే.

రామం—ఇప్పుడదెందుకు రాజ్యం.

రాజ్యం—కాదు ఊరికనే—మరి మనం స్త్రీపురుషభేదం లేకుండా ఎంత కలసి మెలసి హాయిగా వున్నాం.

రామం—బాను. నేను కా దన్నానా.

రాజ్యం—నీవు నొచ్చుకొనుకు రామం! కొంతకాలంకితం ఇలాగంటి నమయిమే. ఈవనంతముతువులోనే. ఈడాబాపైనే—ఆనాటి సాయంనమయాన నీవు వయ్యాణమై పోతున్నావు. అప్పుడు నేనూ—?

రామం—దానికి నే నే మన్నానూ. అనలు యిప్పు డాగొడి పెందుకూ.

రాజ్యం—రామం! నీవు కుట్టివాడవుకాదు. ముసలివాడవు కావు. మంచి తెలివి గలవాడవు కదా. పరేగిరి మెరుగ లేకుండటం.

రామం—ఎరుగక పోవచ్చును. దానిని కిప్పు డేని ముంచుకపోయిందీ.

రాజ్యం—పోనిమ్ము మన మొకమారు తారాశశాంకం చదివాము. గుర్తున్నదా.

రామం—గుర్తులేకేమీ ఒకమారు కాదు. లక్షసార్లు చదివాము.

రాజ్యం—చంద్రుడు మూర్ఖుడైనప్పుడు తార యేమి చేసిందీ.

రామం—ఆతనిని బలవంతముగా తనకు లోపర్చుకున్నది. అదే ఆమె చేసిన ఘనకార్యం.

రాజ్యం—ఎందుకూ...? ఆమె గురుపత్ని. ఆతనిని పెంచింది. పెద్ద వాడిని చేసింది. చివర కాల డామెను అర్థం చేసుకో లేకపోయినాడు. అప్పుడు తనే చచ్చింది. చివర కాల డామెను వువ...

రామం—రాజ్యం! నాకు నీప్రేక్షలపుద్దేశ్యం తెలుసును కాని తారా
వ్యాజంగా నీపుద్దేశ్యమును వెలువరించుచున్నావు. అందుకు
నవ్విస్తున్నది. ఏమంటే తార చంద్రుణ్ణి తనస్వార్థమునకు
నీతినియమాదుల నుల్లంఘించి బలి చేసిందరేటే ప్రపంచ
ములో మానవజీవితోద్యోగాలు మున్ముందు నీతిచాలియుక్తా
యోక్తములు నశించునుగనుక జాగ్రత్తగా యుండుటనే యాద
ర్యమునకు కాకూడదూ... ?

రాజ్యం—రామం! నీవు చెప్పే ఆదర్శం కాదనవచ్చును. కాని యిప్పు
డాచర్చ యెందులకూ...! ఒకవిత్తనమును ఎత్తి నీరు కట్టగా
బుతువు దానిని ఫలవంతం చేసింది. ఫలపుష్పవల్లిభరితమైన
ఆచెట్టును మనము పువయోగించుకో లేక దాని కేవలమాట
లల్లి ప్రవరాఖ్యునివలెగా చెప్పటలో యర్థమే మున్నదీ నా
పుద్దేశ్యముల ప్రకోపం నీ ప్రవేక్షలై వృద్ధిపొందుతూన్నది.
నీవు యీశ్వరీలో నా కొర కే యేర్పడ్డా వసిపించింది. ఆత్మ
సన్నిహిత పొందిన మన యీరెండుజీవులూ చెట్టును ఆశ్రయించే
లతలాగు, మేఘాశ్రయముగా వుండే జంతులాగు మానవ
ప్రకృతిలోని ద్వంద్వగుణం బేకోస్మృతి మయ్యేలాగు శాంతి
ఆనందాదు లనుభవించ గలుగుతవనే పుద్దేశ్యం కలిగింది.
నేను మాత్రం ఉద్యోగవడ్డానా—ఉద్యోగ మింతకాల ముండుటకు
అవకాశ మున్నదా.

రామం—రాజ్యం! నీ యీవాంఛ కేవలము నీస్వార్థానుభవముకొరకు
చూడూ నీయీప్రేమ నీవనుకొనే బాహ్యకృతులకు కాకుండా
మానసికముగా చూచు కొంతకాల మట్లు నాధనచేసిన నీకర్మ
మగును.

రాజ్యం—రామం!

చ. సరిసరి చవ్వమాట లిక ♦ చాలును చాసలు విన్న సవ్వరే
పురుషుడవౌచు నీ విటు న ♦ పుంసునిరీతిగ బల్కు జెల్లునే
పరులకు నందరాని వ్రీతి ♦ భాయేతపుష్పము చిక్క చేతిలో
హర!హర!వాడబెట్టకొను ♦ యొద్దుడుయందుకాడరామమా.

రామం—రాజ్యం!

చ. పురుషులు పోవగా తగిన ♦ పుణ్యతమంబగు తోవ లిట్టివా
నరియగు ధర్మమూర్తమును ♦ చాలుచు దేశవ్యతృప్తిస్థితి
పరమపవిత్రీరక్తమును ♦ భక్తిగ నర్పణ జేయు నెవ్వడో
ధర యతడౌను పూరుషుడు ♦ తక్కినవారలు పురు లానట.

రాజ్యం—రామం! నీప్రేమకు స్తానము యిదివరకే నిర్ణయమైనదా?
లేక—

ఉ. చక్కనిదాసగాననియొ ♦ శాంతనంబును నేర్వలేననో
టక్కరిమాట లల్లెకి మి ♦ తారినీశాననియొ చలాకిగా
తక్కుచు తారుచున్ సినిమ ♦ తారలలాగుగ కుల్కలేననో
లెక్కలా చేర్చకుంటి వచ ♦ లేశముకూడను రామచంద్రమా!

రామం—రాజ్యం!

ఉ. చక్కనిదాసవోదువు ప్రి ♦ శాంతగుణంబులు నీకు గల్గుమి
న్మిక్కిలి తెల్వీయున్ తెనుగు ♦ మీరినవిద్య లికెన్నొయుండె నా
లెక్కలా యువ్వీపై గలంగు ♦ లేమలకన్నను మిన్నవౌదు వో
చక్కనిచుక్క యేమనగ ♦ చాలుదు తక్కువ లేన లే దికన్.

బాహ్యేంద్రియాలకు అవ్యవరూఢినివే యవి చెప్పవచ్చును.

రాజ్యం—ఏమిటో అయిష్టతకు కారణం నేను గుణవతిని కాననియా.

రామం—గుణవతివేకాని నీయది వరూఢినీమతం నాయది ప్రవరా
ఖ్యునిమతం.

రాజ్యం—రామం! బాహ్యేంద్రియాలూ అంతరేంద్రియాలని శుష్క-
వేదాంతోపన్యాసమంతా నా కేల బోధిస్తావు.

ఉ. హా నవమోహనాంగ యిక ః నై నను నీయధరామృతాననం
బానగనిమ్ము వేదనకు + పాలానరింపక పాణదాత్మవై
లీనము చేసికొమ్ము నవ + లీలల తేల్పుము కంతుకేళికిన్
బూనగలమ్ము సత్వరము + వుణ్ణము నీ కగు తాళ లే నికన్.

రామం—రాజ్యం! మోహజ్వాలకు అహుతి వేసినకొలందియూ
హెచ్చు రగుల్కొనుచూనే యుండును.

రాజ్యం—రామం!

చ. అడుగిడి యవ్వనాంబుధిని + యక్కట యేదరి దోవ లేక నీ
మడుగులు నమ్మికొల్పకొన + మార్గము జూపుదువంచు నిన్ను నే
డడుగుచునుండ నీ విపుడు + ఆలన పాలన చేయకుండుటల్
వెడగుతనంబుగాదె కడు + వేగమే కొగిలి యీయరా సఖా.

(అని కొగిలించుకొనును)

రామం—రాజ్యం! ఇప్పుడు నీయీకృత్యము నీ కానందమును కలి-
గించిందా.

రాజ్యం—రామం! ఇదొక రకమైన యానందం. ఇదికాదు యితర
కంటే యింకేదియో నామనస్సు వాంఛించుచున్నది. దానికే
ఆరాటపడుతున్నది. ఆ ఆరాటమే నిన్ను స్పృశింపమన్నది
కాని దీన తృప్తి లేకున్నది. యీశరీరమున కింకొక రకమైన
తృప్తి.

రామం—రాజ్యం! ఇప్పటికైనా నీ కర్థమైనదా భౌతికస్వర్పానమ్మే
శన మొకరకమైన సరములశాంతికని నాయుద్దేశం. ఆశాంతి
యెప్పటి కప్పుడే వుండేపడుచుండును. దానికి కావలసినది
నీ యీచర్యలలాంటివే. మాటిమాటికీ దానిని మనము గోరుట
తాత్కాలికశాంతికే. తుద కది కల్పించునది అశాంతి.

హా రాజ్యం! మరల నామనస్సు యెచ్చటికో పోతున్నది. దిగులు. హా గుండెదిగులు. హా బాధ. (అని తలవట్టుకొని కుర్చీలో వ్రాలును. రాజ్యం సేవచేస్తూ మరల మరల వీణెపై పాడుతుండ)

(తెర వ్రాలును.)

తృతీయ రంగం.

(మతిభ్రష్టుడైన మన్మథరావు బాగ్గు తీసుకొని సీత పతివ్రత యని గోడలనిండా, బజార్లనిండా, తలవులనిండా రాసుకొంటూ ప్రవేశించి)

మన్మ—ఓపక్షి నంతతులారా! సీత పతివ్రతేనా! ఓమ్మగనంతతులారా! మీరైనా చెప్పగల్గుతారా మీముఖం మీరేమి చెప్పగల్గుతారూ మానవులే సీత పతివ్రతయని చెప్పజాలక చప్పరించుచుండ వావివరునలు లేక సంచరించెడి మీరా యిక సీత పతివ్రతయని చెప్పనది. మి మ్మడగటమే నాది బుద్ధితక్కువ.

పోష్టాజమాను ప్రవేశించి—మన్మథరావులా గున్నది. శాపం పిచ్చి వాడై పోయి బాగ్గుతో గోడలనిండా, తలుపులనిండా కనపడ్డ దానిమీదెల్లా సీత పతివ్రత సీత పతివ్రత యని వ్రాసుకుంటూ యీదెసకే వస్తున్నాడు. శాపం వీనికి దిక్కుమొక్కు కూడా లేదు.

మన్మ—ఓగ్రామీయులారా! మాసీత పతివ్రతేనా కాదా! యథా ర్థాన్ని వెలిబుచ్చండి! ఛీ దుష్టాత్ములారా! నవ్వుచుంటిరా.

ఉ. సీత సుశీల కాదనచు ♦ చిత్తములందు తలంచునట్టి వో
 పాతకులార నానుడుల ♦ బాగుగ మీ రిపు డాలకింపుడి
 మీతలకాయలందు మిను ♦ మిక్కిలి నోళ్ళలా వుండు వుట్టగా
 జాతును నేనుకూడ మిము ♦ జూచి వికావిక నవ్వె దప్పుడున్.

అహోహోహోహో (అని పిచ్చినవ్వు నవ్వి) సీత పతివ్రత మహా
 పతివ్రత నే నీబాగుతో నావంటినిండా, వూరినిండా, హృద
 యనిండా, అలవియైనచో బ్రహ్మాండభాండమునిండా వాల్మీకి
 లాగు పెద్దరామాయణాన్ని రాసుకుంటాను. మీకెండుకూ
 యిష్టమైతే పారాయణము చేయండి లేకపోతే మానండి.
 మీరూ నావంటి తెలివిగలవారైతే నారామాయణాన్ని
 పూజస్తార, శోకిస్తారు, శోధిస్తారు, స్తోత్రిస్తారు కానప్పుడు
 కడగా నుండటమే.

(పోష్టజమాను యెదురుగుండా వ్రేసేసింది) మన్మథరావుగారూ! ఎంత
 అన్యాయకాలము దావరించిందండీ మిమ్ము చూస్తే నా కెంతో
 యేడుపొస్తున్నది.

మన్మ—ఎవడవురా నీవు.

పో—నేను పోష్టజమానునండీ.

మన్మ—(చెవులు కట్కిని పట్టుకొని) సీత పతివ్రతకాదని మొదట
 లేఖ తెచ్చినది నీవేకదూ.

పో—నాకు తెలియదు బాబూ నన్ను వొదలిపెట్టము.

మన్మ—ఫరవాలేదు యథార్థమును చెప్పుము యేచేతితో ఆలేఖను

తెచ్చావో ఆచేతిని నటికివేస్తే ఆపాపం పరిహారమై పోతుంది

పో—అంతపని చెయ్యవద్దు. మీకు సలాం చేస్తాబాబూ నన్ను వొదలి
 పెట్టండి.

మన్మ—అడిగినదానికి సమాధానము చిత్తగింపనివో నాలుక కీ
కాకుల కేస్తాను.

పో—బాబూ నిజంగానే తెచ్చిచ్చాను.

మన్మ—(పీక పట్టుకొని) ఖైషైనవాడినే కాని నీత పతివ్రతా కాదా.

పో—పీక గట్టిగా పట్టుకుంటే నేనెట్లు చిత్తగించుకొనేది.

మన్మ—నరే సళ్ళుగానే పట్టుకున్నా ఇవ్వడైనా చెప్పు.

పో—(వణకుతూ) పతివ్రతే.

మన్మ—(పిచ్చినవ్వు నవ్వి) పెద్దగా చెప్పు.

పో—(పెద్దగా) నీత మహాపతివ్రత.

మన్మ—ఇంకా చెప్పు. ఇంకా చెప్పు విసుకూ విరామమూ లేకుం
డా చెప్పవోయ్ వింటాను.

పో—నీత పతివ్రత, నీత పతివ్రత, నీత పతివ్రత.

మన్మ—నాకు హాయిగా వున్నది మరల మరల చెప్పు.

పో—నీత పతివ్రత, నీత పతివ్రత.

మన్మ—ఆపితే నీప్రాణంకూడా ఆగిపోతుంది. నాప్రాణానికి చాలా
హాయిగా వుంటున్న దంటుంటే అంటూండవేమీ...?

పో—అంటే ఆయాసం వొస్తున్నది. అనకుండా వుంటే పీక పిసికేస్తా
డేమా లేనిపోని గుదికొయ్య మెడకు తగిలిచ్చుకున్నా నేమిటి.

మన్మ—పిసుకుతున్నా! పిసుకుతున్నా.

పో—అంటున్నా బాబూ! అంటున్నా.

మన్మ—అనూ అనేకసార్లు, అనవరతం అనూ! ఆనందంగా అను.

పో—(అంటూ అంటూ పారిపోవును. గిరిరావుగారు ప్రవేశించును.)

మన్మ—నీ వెవడవురా! ఓహో గిరిగాడివా!

గిరి—నీకింకనూ తలపొగ రణగలేదా పాపిష్టుడా. గనుకనే యనుభవించుచుంటివి. కాపురాలను కూల్చివేసే కంకుష్టుకునకు మరిపిచ్చి పుట్టదూ.

మన్మ—(పిచ్చినవ్వు నవ్వి) నిజమేనోయి గిరి! నాకు పిచ్చిమూత్రమే పుట్టింది. నీకు కుష్టుమాత్రం పుట్టకుండునా — ఒకవేళ నాకు పిచ్చి కుదిరితే కుదరవచ్చునేమో కాని నన్ను గొట్టిన చేతికి వచ్చు కుష్టుమూత్రము మానదు మానదు. దైవసాక్షిగా మానదు. సీత నాకు నిజమైన సోదరిమణియైతే నీకు కుష్టు కుదరదు. పొమ్మ నర్వనాశనమై పొమ్మ. నీవుకూడా దిక్కుమొక్కులేని బిక్కావకీరునై పొమ్మ.

గిరి—పోరా పిచ్చినన్యాసీ నీపిల్లికావనార్థాలకు కుండేళ్ళు బెదురుతాయా. (అని పోవును.)

మన్మ—పిచ్చినవ్వు నవ్వి పడిపోవును.

(తెర వాల్చును.)

చతుర్థ రంగం.

(చాలాకాలము జరిగిపోయిన తరువాత చింపిరిగుడ్డలతో చింపిరి నెత్తితో సీత చెన్నపురిపీఠులలో వ్రేసింది)

సీత—ఓతల్లులారా! ఓతండ్రులారా! దిక్కులేని పక్షులము బాబులారా ధర్మదాతలు! ధర్మ మియ్యండి తండ్రులారా!

సీ. పతిపదసేవయే ♦ పరమోత్తమంబని
 ప్రకటించి తరియించు ♦ పడతులార
 అన్ననతాదుల ♦ నానందస్థాయిగా
 కట్టించి బ్రతికించు ♦ గణ్యులార
 గ్రంథాలయాలను ♦ ఘనముగా నిర్మించి
 భావపోషణసేయు ♦ ప్రాజ్ఞులార
 పేదవారికి తిండి ♦ పెట్టిపోషించుచు
 పేరుగాంచిన యట్టి ♦ పెద్దలార

తే. పుట్టుకుంకల దరిజేర్చు ♦ పూజ్యులార
 వ్యక్తిస్వతంత్ర్యమును గోరు ♦ వక్తలార
 దిక్కులేనట్టి దానిని ♦ ధీరులార
 ధర్మ మిడరయ్య వోదయా ♦ ధర్ములార!

బాబు—అమ్మా! మనం చెన్నపట్నం వచ్చాముగా.

సీత—బోను బాబు వచ్చాము.

బాబు—ఎతే నాన్నను చూపిస్తా నంటివే...

సీత—బాబూ నీకంతటి యదృష్టరేఖ కలదా.

బాబు—అమ్మా! నాకు ఆకలి వేస్తున్నది. అవి కొనిపెట్టవూ.

సీత—బాబూ! చిల్లిగవ్వకూడా లేదు. నీ కవి యెట్లా వస్తవీ.

బాబు—పోసీలే అమ్మా ఏడవుకు అన్నిటికీ నేనున్నాగా.

రాజ్యం—(షికారుకొస్తు) ఎరరమ్మా నీవు...?

సీత—పొద్దు తెలియని కొత్తభిక్షుకురాలను తల్లీ!

రాజ్యం—నీ దేయూరు—?

సీత—అడుక్కుతినే అభాగ్యురాలను ఒకపూరన నేమీ ఒకపల్లెయన
 నేమి. అన్నిపూళ్ళూ మావే—

రాజ్యం—నీకులమ్మా—?

సీత—అడగటమెందుకూ అడుక్కరినే కలమే.

రాజ్యం—ఈచిరుతడు నీగర్భాంకురమేనా...?

సీత—కొను తల్లీ! ఈపాపఖర్మురాలి గర్భాంకురమే.

రాజ్యం—నీకు తాళిగట్టిన ధవుడు కానీ నన్నిహితబాంధవులు కానీ లేరా...?

సీత—నాకు భర్త కలడు. వైన భగవానుడు కలడు. మరెవ్వరూ లేరు.

రాజ్యం—అయినకు మానవహృదయం లేదా—నీవంటి పవిత్రభారత రమణీమణినా భిక్షులనమునకు బంపుట. ఇటువంటి సౌందర్య సాభాగ్యసుకుమారునా కటికివడగాడ్పుల కెర జేయుట.

సీత—అమ్మా! వారు మానవశ్రేష్టులు, మిగుల దయార్థిహృదయులు కూడాను, మానుడుటవ్రాతఫలమునకు వా రేమి చేయ గలరు...?

రాజ్యం—మిమ్ము జూచిన నాహృదయ మేమో ద్రవీభూతమై పోవుచున్నది. మీవృత్తాంత మేమో సవిస్తరముగా వక్కాణింపుము. సోదరీ! చేతనైన సాయమును చేయ గలుగుదును.

సీత—నాగాధ చాల పెద్దయగాధ. ఇంతకన్న నేనేమి నుడువగలను తల్లీ!

రాజ్యం—కడకు నీనామధేయమైననూ నుడువగలవా...?

సీత—ఓమింపుము. నానామము దుఃఖపూరితమైన యక్కరాలతో పెట్టబడి యున్నది. కనుక మీరు వినరాదు. వినిదుఃఖంపరాదు.

రాజ్యం—సోదరీ! నీమాటలయం దర్థము నాకేమాత్రమున్నూ గోచరింపకున్నది. పోనిమ్ము. యీయవరబాలభానుని పేరైనా చెప్పుమమ్ము. విని తరిస్తాను.

సీత—బాబూ! లేక మాధవా యని పిలుచుకొందుము.

రాజ్యం—బ్రహ్మవర్చస్సు సీఫాలభాగమున యెంత ఆనందకరముగా
తాండవిస్తున్నదోయి బాబూ సీవు వరాలబాబువే. నీకు తాయం
పెడకాను కాని మీనాన్నగారిపేరు చెప్పుతావా?

సీత—చూలమ్మ చెప్పమంటే చెప్పతా! లేకపోతే చెప్పనే చెప్పను.

రాజ్యం—బిడ్డా! నీవీంతి పిన్నతనముననే మాతృయాజ్ఞను మేరమీర
కుంటివి. పెద్దవాడవైనచో నీవిజ్ఞానచందికలు యెన్నిదేశము
లలో పోకాసింది పోవునోకదా. నిన్ను గన్న యీనీతల్లి కడు
ధన్యురాలు. నిన్ను గన్నతండ్రి ధన్యులలో వరమధన్యుడు.
అదిగో ఆకసువడునదె మిదీయదివ్యభవనము. మరల నొక్క
యామములోనే నాభవనమునకు నేను చేరుకొనగలను. కాన
నీ వక్కడికి వచ్చినచో నీకు కొరిన దుస్తులన్నీ కుట్టించియిప్పిస్తా.
కలిగినదానిలో కొంతబీదలకు పంచిపెట్టుట నాకు నిత్యం అలవా
టుకాన మీయమ్మనునైతేమూ తీసుకొని రాబాబూ! దయార్ద్ర
హృదయుడగు మారామముకూడా మిమ్ము చూచి కనిక
రిస్తాడు.

బాబు—చూలమ్మ సమ్మతిస్తే వస్తాను.

సీత—(తనలో) ఆరామము మారామముకాదు కదా.

రాజ్యం—సోదరి! పోయివస్తా! తప్పక దయచేయండి.

సీత—చి త్తం.

రాజ్యం—బాబూ మరచిపోవాకు తప్పకరా. (నిష్క్రమించును)

సీత—ఆహా య్యాయమ యెంతటి దయార్ద్రహృదయురాలూ, అంద
మునకుతోడు ఆత్మయూ మహాపరిశుద్ధమైనదే.

సీత—బాబులారా! ధర్మం! తల్లులారా! ధర్మం!

భైరవశాస్త్రి—ప్రసాదించి కాయకష్టం చేసుకొని జీవింపరాదుటే.

సీత—చిత్తం! సిద్ధంగానే వున్నాను. అపరిచితమైన యీచన్నరాజు
ధానికి నేడే చేరితిని. కనుక స్తిమితముగా యిక యెక్కడనైనా
దాసీవనికి కుదురుకొని జీవిస్తాము. ప్రస్తుతము యీబాలుడు
ఆకటిబాధ కోర్కెలక తపించిపోతున్నాడు. వద్దైన తిండికను
గ్గిహింపండి పొట్టనింపు కంటాము.

భైర—ఇదంతా యెందుకూ మాకు దాసీది అవసరము గనుక నీవు
కుదురుగా నుంటానంటే తీసుకపోతాను.

సీత—చిత్తం!

భైర—అనుష్టాధానానికి వేళమించి పోవుచున్నది. త్వరగా వచ్చా మరి.

సీత—మహాప్రసాదము. బాబూ వీరితో పోదాం వదా.

బాబ—అమ్మా! వీడిని చూస్తే నాకు భయ మేస్తున్న దమ్మా.

సీత—బాబూ! అట్లనకూడదు.

భైరవ—వోరీ! కుత్తా ఈకూరగాయలనంచి పట్టుకరా.

సీత—స్వామీ! వాడు తేజాలడు. కుమారుని లేతచేతులుక మలిపోతాయి
నేనున్నానుగా తీసుకరావడానికి...

భైర—ఓహో! వధమములోనే హింససాదా. (నిష్క్రమింతురు)

తెర వ్రాలును.

ఓం

శ్రీనారాయణాయనమః.

యథార్థము (తేక పత్రిక)

చతుర్థాంకము—ప్రథమరంగము.

సముద్రాగ్రంథం... మన్మథరావు... (తూలుతూ పోవేసింది) సీత పతి
వ్రత మహానతివ్రత మహామహాపతివ్రత (పిచ్చి నవ్వు నవ్వి)
ఉ. ఓయి కవీశ్వరా పలుకు ♦ మోయి యదేమి రచించు గ్రంథమో
దాయక చూపుమోయి ఫల ♦ దాయినియైనచోమెచ్చుకొందు ఛా
న్యాయములేని నాటకము ♦ న్యాయములేని ప్రబంధగ్రంథములే
వ్రాయకు సీత సాధ్వీయని ♦ వ్రాయుము వాల్మీకివోలే భక్తితో.
ఓంధ్రపత్రికాధికారులారా! ఓనర్వపత్రికాధికారులారా! ఇదేనా మీ
న్యాయము మీరై నా మాసీత పతివ్రతని చాటలేరా.

చ. నిజమును చాటలేకొను ♦ నీతిని లోకముకల్ల డింప బ
ల్ల జగజలాడిపోవుటకు ♦ కారణమేలనో తెల్పరాదె యీ
తిజగములందు సీతయే స ♦ తీమని యంచని దూరదృష్టితో
గుణములు మెచ్చగా రచన ♦ శుభ్రతగా ప్రచురింపరాదుకో.

ఓయీకథకశ్రేష్టా జష్టా పాచిష్టా మోదరప్తపుభ్రష్టా నిన్నే.

ఉ. ఓహరిదాసుడా పిలువ + నోయనవేమిర నోరు యెండితే

దాహము పేరుజెప్పి సుధ + త్రావెడి నీ కిపు డెంత బెట్టురా
శ్రీహరిచింతనామృతము + చిల్కకు నా కిక మూర్ఛవచ్చు రా
సాహసమున్న సీతకథ + చాటుము పుక్కిటిగాధ లేలరా.

ఓచలనచిత్రారాధకలారా !

ఉ. ఎందుకు పన్నిరాని కథ + లేర్పుచు ఫిల్మును దీతులేల
మందుడ మంచి తెల్విగల + మానవశ్రేష్ఠుడవైన వెంటనే
యందముగాను సీతకథ + యాంధ్రు లశ్రేష్ఠిదేశజుల్ మహా
నందము నొందగా ఫిలుము + నందున జూపుము యన్య మేలరా.

సీత పతివ్రతని చాటలేక చిక్కిచివీకి సాక్షీసాలీ పోతుంటే
మీరంతా నన్ను చూచి వికావిక నవ్విపోతున్నారా ఓజాతి
సీతి యభిమానాదుల వినర్జించిన మానవాధముల్లాతా! మరల
నా యీఘోరప్రతిజ్ఞను వినండి.

ఉ. సీత సుశీల శాదనుచు + చిత్రములందు తలంచు నట్టివో
పాతకులార నానుడుల + బాగుగ మీ రిపు డాలకింపుడీ
మీతలకాయలందు మిను + మిక్కిలి నోళ్ళలా వుండ్లు వుట్టగా
జాతును నేచుగూడ మిము + జూచి వికావిక నవ్వె దప్పడే.

సీత పతివ్రత మహాపతివ్రత ఓమహాజనులారా! సీత మహా
మహామహాపతివ్రత (వెకిలి నవ్వునవ్వి) ఓయీసాగరా ఈ
పాక్షికప్రపంచమునకు సీత పతివ్రతయని యెంత చెప్పిననూ
వినక చప్పరిస్తున్నారు. నీకన్న విశాలహృదయురాలగు మా
సీత పతివ్రత కాదని నీవు చెప్పగలవా...?...మాసీతప్రభా
వాగ్నికి తాళలేక అగ్ని దేవుడు కూడా హడలిపోతున్నాడు.

ఓయీసాగరా యిక దుముకుతున్నాను నన్ను పరలోకము
నకు పంపుము సీత పతివ్రతని హాయిగా ఆనందంగా అక్కడ
కూడా ప్రచారం చేసుకుంటా—

(అని దుముకుటకు దుస్తులు విప్పచుండ తేర వ్రాలును.)

ద్వితీయ రంగం.

(భైరవశాస్త్రి యింట్లో సీత దాన్యం చేస్తూ తనలో)

చ. కరువగు కాలవార్షిధిని • కష్టతరంగము లెన్నో యడ్డినన్
బరబర నాడు జీవితయ • భాగ్యపునా విపు డేగుచున్న దే
దరికొ గ్రహింపజాల నిక • బాన్యతుపాను మహ త్తరంబుగా
పెరుగుచునున్న దీదెన గు • భలున కూర్చునొ తేల్చునోకదా.

భైరవశాస్త్రి ప్రవేశించి—ఓసీదాసీ?

సీత—ఎందుకు బాబూ.

భైర—మడిగుడ్డలు పిండుకొచ్చావా?

సీత—చిత్తం పిండకొచ్చాను.

భైర—అంటుకూడా తోమేశావా?

సీత—చిత్తం యేవొక్కటి తక్కువ లేకుండా చెయ్యవలసిన పనులన్నీ
చేసివేశాను యిక నేను పోవచ్చా.

భైర—వీలులేదు. ఈనాడు మావాండ్రుకూడా వూళ్ళో లేరు ఇక
మనయిష్టమే యిష్టము హాయిగా యీవేళకు నీవుకూడా యి
క్కడే కాలక్షేపం చెయ్యొచ్చు.

సీత—బాబూ! పిల్లవానిని ఏడచి వొంటరిగా యెట్లుంటాను—

పోష్టబమాను—(ప్ర)వేసింది హనుమాన్ వేషముతో) వీడింట్టాయేదా
 నీదికూడా నిలవలేదు కర్మం జాలక యేయవలెనా కుదిరితే
 దానిని చెరచటమో లేక దొంగతనం వైనేసి యివ్వవలసిన
 పైకం యివ్వకుండా వెళ్లగొట్టటమో వాడుకైవున్నది. ఇప్పుడు
 ఈఅమ్మగారు యెవరో పాపం యీమెను యేమి చేస్తాడో
 యీదున్న.

భైర—నీకు తోడు పిల్లవా డెందుకూ తగలాటకం. ఈరాత్రికి నీవిక్క
 డుంటే కలుగబోయే లాభం ఆబోగం రంగసానికీకూడా
 కలుగబోదు.

పో—టరి నీపిల్కపూడా అనుకున్నంతవనీ చేయడానికి సిద్ధంగానే
 వున్నావటరా వుండా వుండా నాయీతోకతోటి నీభర్తం
 పడతాలే.

సీత—మిగతాలాభాలతో నాకు నిమిత్తం లేదు — నాపుత్రుని చూచు

• కొనుటే నాకు మహాలాభం కాన నాదారిని నన్ను పోవనిమ్ము.

భైర—తిమ్మన్న బంటికి రమ్మంటున్నారా పాపం నాదారిని నేను
 పోతానంటే పూకుంటానా.

సీత—పూగకోక న న్నేమి చేస్తారు.

భైర—నీయధరసుధామృతాన్ని గొలిచేస్తాను.

పో—ఈరోవలనే రావణాసురుని పక్కీలోనికికూడా పంపిస్తాను.

సీత—కూ!రా!

సీ. క్రితము సైరంధ్రుని + కీచకుం డిట్టులే

చెఱచగా నంది తా + చెడగ లేద

అది సీతను మున్ను + యారావణబ్రహ్మ

యేలుకో తలచి తా + కూలలేద

పార్వతీదేవిని ♦ వట్టగానెంచి యీ

తులసిపెన్మిటి మున్ను ♦ ధూళికాడె

ధర కిరాతుకు డల ♦ దసుయంతిపైబడ

దలచుట చేతనే ♦ దగ్ధ మవడె

తే. ఇంక దుశ్శాసనాదు లీ ♦ యిహమునందు

యింతులను రచ్చుపాల్చేసి ♦ హీనగతిని

నీల్గగా లేడె వోరోరి ♦ నీచ భ్రష్ట

యట్లు నీలక న న్నిలు ♦ డరుగ నిమ్ము.

భైర—ఏమాపొగరు. సీతాత యిక్కడె యెవ్వరున్నాడనీ అంత నిర్భయంగా చలించేసిపోతున్నావు.

సీత—పాపీ! సర్వజనహితకరుడగు శ్రీవీరాంజనేయుడు లేడా! ఆనాడు సీతామహాదేవి మానప్రాణముల కాపాడిన మహాసుభావుడు యీనాడు నావంటి అబలామణుల గాపాడలేడా.

పో—ఈనాడు నేను హాసమానువేషము వేసుకొచ్చినందుకు సమయానికి వీడు నాకు చిక్కినందుకు ఈమె శ్రీవీరాంజనేయస్వామివారి పాపిధర్మరాలైనందుకూ నాప్రయాదగత్వం ఫలించిందన్నమాటే యీనాడు.

భైర—టసి పిచ్చిదానా! ఈశ్వరుడె నాకు వశుడైపోయిరాదుకదా యీక హనుమంతుడా నాకు అడ్డొచ్చేది. ఆయనకుమారుడే ఆ హనుమంతుడు కాబట్టి ఇక ఆశునకూడా నాకు వశుడైపోతాడు. అపై సీవుకూడా నాకు వశురాలవై పోతావు — వీటి బిక్కసారి నను కొగలించుకోనిమ్ము. (అని దగ్ధరకు దగ్ధు చేరుచుండి)

సీత—హా! నన్ను రక్షించువారు లేరా స్వామి. వీరాంజనేయ యెక్కడున్నావుగా తండ్రి.

భైర—లేరు సీతా! నిజముగా నిన్ను సంరక్షించువారు లేరు. నిన్ను నేను సంరక్షింపవలయును నన్ను నీవు సంరక్షింపవలయును మనలను మరెవ్వరు సంరక్షిస్తారా...? కావున నాకొగిలితొనికి రమ్మ సంరక్షింపబడతావు. (అని పైబడ జూచుచుండ వీరాంజనేయునిచేమముతో పక్కన డాగివున్న పోవ్వుజమాను కుప్పె గంతు లేస్తు వానుమాన్ బస్కీలు తీస్తు తొడలు చరస్తు వొక్కదూకు భైరవశాస్త్రియందు చూకును)

పో—భైరో వద్దామ్! ని స్నివ్వడు చేల్చివేస్తాను.

భైర—(గడగడ లాడుతూ) ఓహో! వీరాంజనేయస్వామివారా. ఇచ్చటికి యీశ్వరుడు సంపగా వచ్చారా న్వామి తమరు దయ చేయండి.

పో—లేడు. నీకు తగినపాయశ్చిత్తాన్ని చేసిపోవడాని కొచ్చాను. కూరగాయలు ఈమహాపతివ్రతను, ఆదిసతను మరిపించిన యీమహాసతను కేవలము కలియుగ రావణాసుగుడవైన గవయజూచుచున్నవా మూర్ఖా చూడు ని స్నివ్వ డేమి చేస్తాను.

భైర—మహాప్రభూ మీనాన్నగారికి నేను ప్రియభక్తుడను. నేనంటే వడిచస్తారు — కాబట్టి మీరు కూడా.

పో—నీ సంగినంగి వేపాలు యిక్కడ డెల్లవు. సీతా! ముందు నీవు యిచ్చటనుండి యెచ్చటికైన పొమ్ము, ఈ భైరవశాస్త్రిగారిని తోకతోటి కొట్టి మట్టిచేసి వసాను.

సీత—చీత్రం. (నిష్క్రమించును)

భైర—శాంతించండి మహాప్రభూ శాంతించండి.

పో—ఓరీ భైరవా ని స్నివ్వ డేమిచేస్తానో చూడు.

భైర—నాతప్పు తమించి వానుమా మీతోక ఝాడింపకుండావుంటే మీకు తిన్నన్ని యిడ్డెములు నై నేవ్యం చెల్లించుకుంటా.

పో—వడిశావు సాంతారులేసి యిట్టి యెసడికి కావాలెనురా.

భైర—సాంతారునహితము గా నమర్పించుకుంటా మహాప్రభో.

పో—అంతమీ త్రాసినకే శాంతించే స్వామికాదు యీవీరాంజనేయ స్వామి తెలుసునా.

భైర—కావా సొస్తే పేట్లు పేట్లు వ్రష్టా నమర్పిస్తా. వాయిలకు వాయిలు పెనరట్ల వాయినాలుకూడా యిచ్చుకుంటా నాతండ్రి.

పో—ఈకోతిరావు సంగతి నీకు తెలియదా భైరవా.

భైర—తెలుసును. మహావిభూ! బూరెలు, గారెలు, లడ్డూ, క్రిమైనూ రువామ, జాగ్గీ, ఢిల్లీపాదుమా, గొడుమాలన్నీ తిన్నన్నీ తేప్పిస్తా.

పో—ఛీ! లుబ్ధుడా! ఈకాస్తవాటికే లోపడితానా.

భైర—సాచకం వడవప్పు కొబ్బరికాయలనయితముగా తృప్తిపరుస్తా.

పో—ఛీ! భడవా! అనలు నాకు మఖ్యమైనవి చెల్లిస్తానని చెప్పనే చెప్ప వేలనురా.

భైర—సాధారూ.

పో—ఊ.

భైర—తేప్పిస్తాగా.

పో—అలన్యమైతే తోకి బాడిస్తాగా.

భైర—సామీప్యములో వుంటేగా.

పో—లేకపోతే స్వామివారి ముద్రయినా చెల్లించాలెగా.

భైర—ఎతే చెల్లిస్తాగా.

పో—సరే చెల్లించు.

భైర—ఇదిగో ఇది పుచ్చుకోని నంతోషించిపోండి.

పో—మంచిది. రేపు నాపేరడి పేదరిట నమారాధన చేయాలినుమా.

భైర—చి తం.

పో-అట్లా చెయ్యకపోతే మానాన్నగారితో చెప్పి నీకు యివ్వవలసిన వరాలు యివ్వకుండా చేయడమే కాకుండా నీదొక్క చెక్కే యిస్తా. శాగ్రిత పోతున్నా పోతున్నా.

భై ర-ధన్యోస్మి. (అదృశ్యుడగును.)

తెర వ్రాలును.

తృతీయ రంగం.

(నీత విచారిస్తూ నొకధర్మసత్రంలో కూర్చొని)

అహా నాజీవితమంతయూ దుఃఖమయమేకదా భగవంతుడా నన్నేల సృజించితివి. సృజించితివే పోనా కాయుర్దాయమేల సధికముగా పోయిచుంటివయ్యా! జగద్రక్షకా దాస్యవృత్తిచే జీవితమని తలంచితినేగాని కామాతురుడై నన్నీరీతి బాధించి నాకు రావలసిన బత్తెముకూడా యివ్వక నన్నవమానపరచి వెడల నడిపించునని కలనైనా తలంపనైతినికదా. చివరకు ముక్కువచ్చలారని పసిబిడ్డను వాసిగల కుటుంబమున జన్మించిన పుత్రుని మధూకరవృత్తికి నలవాటు పరవలసివచ్చినది. ఈ పాడుపొట్టకు యెట్టిసీచపువనులు చేయాలసాచ్చిందీ.

బాబు—(ప్రవేశిస్తూ) అమ్మా! అమ్మా.

నీత—నాతండీ! నాముద్దులయ్యా వొచ్చావా నీకొరకే యెదురు తెన్నులు చూసున్నాను.

బాబు—మరల యెందుకమ్మా యేడుస్తున్నావు.

తత—నీకోసరమే బాబూ.

బాబు—నాకోసర మెందుకమ్మా! నే నేమి చేశానమ్మా.

సీత—అలశ్యం చేశావని.

బాబు—ఇక అలశ్యం చేయనుగా.

సీత—నరే ఐతే ఇక విచారించాలసిన అలశ్యం నా కింకే మున్నది
బాబూ నీకీ దుస్తులు యెవ్వ రిచ్చారయ్యా.

బాబు—మనకు ఒకనాడు కానుపించి మాయింటికి రాబాబూ అని
నన్ను ముద్దు పెట్టుకోసి పోలేమా. ఆయమ్మా ఆయమ్మ యింట్లో
వున్నాయనా కలసి నాపాటకు మెచ్చుకొని నాకివి కొనిచ్చా
రమ్మా — ఆయన చాలానుందినాడమ్మా! ఆయమ్మకూడా
చాలా మందిది. నన్నుచూచి ఆయిరువురు యెంతమురిసిపోతా
రనుకున్నావు. నాకు వలసినవన్నీ ఇక ముందు వారే యిస్తా
రుట. చదువుకుంటే చదువుకూడా ఉచితంగా వారే చెప్పిస్తా
రుట. పైగా నాచెయ్యి చూచి సంగీతసాహిత్యాలలో నీకు
మించిన చెయ్యి వుండదు బాబూ అని యెన్నోసార్లు యీఅర
చేతుల్ని ముద్దులచే కడికివేశారమ్మా. మనము రోజూ పూజ
చేసుకొనే నాయన బామ్మలేమా.

సీత—ఔను ఇదిగో ఇక్కడనే వున్నది.

బాబు—(చూచి) అంతా యీబామ్మమాదిరిగానే వుంటాడమ్మా
ఆయన.

సీత—నిజమా! నిజమా! నాబుల్లిబాబూ! నాబుజ్జిబాబూ ఎంత
కష్టంగా చెప్పతున్నావురా తండీ).

బాబు—నిజమేనమ్మా అవంతయూ భేదంలే దమ్మా—

సీత—ఏమో మానవుని పోలిక మానవు లుండకూడదూ. (తనలో)

బాబు—అదికూడాగాక ఆయనకూడా అస్తమానంసీలాగంటిబామ్మను పొట్టమీద పెట్టికోని చూసుకొంటూ అవ్వడప్పుడు యెక్కి యెక్కి యేడుస్తాడుకూడా నమ్మా పైగా పిచ్చివాడులాగా ఆబామ్మతో మాట్లాడుతాడు. హాసీతా అంటాడు. కళ్ళ కద్దు కంటాడు. కన్నునిండా నీరుతోడి ఆవతానికే స్నానంకూడా చేయిస్తా డెందుకమ్మా.

సీత—ఇదంతా యధార్థమేనా బాబూ!

బాబు—సందేహ మావంలియూ లేదమ్మా. రోజూ కన్నులారా చూస్తున్నాదానినే నీకు చెప్పేస్తున్నా నమ్మా.

సీత—(కన్నీరువిడుస్తూ) ఏమో నన్ను పోలిన దురదృష్టవంతురాండు యెందరు లేకుండురూ—

బాబు—(కళ్ళలోకి జాలిగాచూస్తూ) ఎందుకమ్మా! మళ్ళా కన్నీరు నింపుతున్నావు. నాతల నీకన్నీటితో తిడిసి ముద్దయిపోతున్నది.

సీత—స్నాన మాడించుటకు వేడినీరైనా కాచి యివ్వలేని కన్నతల్లులు యిట్లాగే వేడికన్నీరుతో బుద్ధిశాలురగు వుత్తులకు తలకు పోస్తుంటారుట బాబూ! అట్లాగే నేనుకూడా నీకువేడినీరు కాచి యివ్వలేనప్పుడు యేమిచేసేదీ మరి.

బాబు—ఉన్న కన్నీరంతా నాకే తోడిపోస్తుంటే కన్నులు యెండి పోతే బాధ కాదమ్మా! నన్ను కనిపెట్టివుండేవి నీకన్నులేగా.

సీత—లేదులే బాబూ లేదులే. అడుగమరచితిని. ఇంకా నిన్నేమైనా అడిగినాడా.

బాబు—నీ కేమికానాలీ అని అడుగుతాడమ్మా!

సీత—నీకులగోత్రాదు లేమైనా అడిగినాడా?

బాబు—అడిగినాడుకాని నేనే చెప్పలేదు.

సీత—బాబూ నాదుఃఖారణ్యానికి వెన్నెల కాయిస్తున్నావు. చల్లని

గాలికూడా వీయిస్తున్నావు. వునాదులు కట్టిస్తున్నావు. ఇక
భవనాలనీ పట్నాలనీ కట్టించడమే తరువాయి (అని ముద్దులు
పెట్టుకొనుచుండ తెరవ్రాలును.)

చతుర్థ రంగం.

రామం—సీతను విడనాడి సుమారు యిప్పటి కేడెనిమిది వత్సరాల
కాలపరిమితి దాటినది. పిల్లవాడు కల్గినాడనియు తరువార
తాత దివంగతుడైనాడనియు మన్మథుడు మన్మత్తుడై దేశాల
పాలై పోవుటయేగాక సీతకూడా వుత్సాహితోనహా దేశమ్మ
కాకినియైపోయినదనియూ గిరిరావు నాకు అప్పుడప్పుడు అక్కడ
జరిగే సమాచారాదుల లేఖరూపముగా తెలియజేస్తు వుండే
వాడు. ఇప్పుడు ఆయనకూడా లేఖలు వ్రాయకపోవటమే
కాకుండా ఆయనబాడకూడా నాకు బోత్తుగా తెలియుటలేదు.
కటకటా ఇన్నివత్సరాలు జరిగిపోయినప్పటికీ సీత నన్ను వీడి
పోలేదు. నిజంగా అది ద్రోహురాలే ఐతే దానిని నే నెందుకు
మరచిపోకూడదూ—

తే. మరతుమన్నను మర్చియ ♦ మఱపురాక
నిత్యమును యెట్టయెదుట తా ♦ నిలచినాధ
నామనోనాధ నాప్రాణ ♦ నాధ యనుచు
వుత్సాహనహా నాసాద ♦ పూజనలువు.

తే. అనపరాధగు నీతపై ♦ యక్రమముగ
నిండమోపుచు యారీతి ♦ కుండజేయ
యఘము సుమ్మని యన్మదీ ♦ యాత్మ యేలొ
పోరుచున్నది లోలోన ♦ ఘోరముగను.

తే. ఏమిసేయుదు యిప్పుడు నా ♦ కేదిదారి
నీశజాడలు నాకిం ♦ చిక్కుటెట్లు
చిక్కి దోడాయమానమై ♦ చిట్లుచున్న
యాత్మశాంతికి యెవ్వరు ♦ యధయమిత్తు.

రాజ్యం ప్రవేశించి—రామం! రామం!

రామం—(చూచి) రాజ్యం! అప్పుడే తిరిగి వస్తున్నావేమీ... ఇం
చుకవాహ్యళికి పోయివచ్చెద నంటివే.

రాజ్యం—నీవులేకుండా నేనొక్కదానినే పోవుట కిష్టములేక వచ్చే
శాను రామం!

రామం—నావల్ల నీకు బాధ కలుగుతున్నప్పుడు నే నందుకు నేపోతాను.

రాజ్యం—వలదు వలదు నీవుపోతే నాప్రాణము మొదలే పోతుంది.

రామం—నావల్ల నీకెట్టిబాధలుకూడా కలగటం లేదంటే వుంటాను.

రాజ్యం—నీవల్ల నాకెట్టిబాధలూ లేవు కాని—

రామం—అదిగో మరల కానీ అని కామాతో నరిప్పెట్టివి.

రాజ్యం—కాని మనయిర్వరమూ యేకమైనచో మనయానందమునకు
మేరకలదా రామం!

ఉ. నీవు నవీనదివ్యనవ ♦ నీతమనోజ్ఞవిశాసనోపన

ద్యావసుకానచంద్రుడవు ♦ చక్రవర్తి నేను కవిత్వసారసం

జీవసుఖోపధంబినుచు ♦ చిత్తవిశాసము గూర్చుచుదిక్కె

నీవును నేను యేకము ♦ నిల్చిన స్వర్గము నిర్గమితమే.

రామం—రాజ్యం! సోదరీప్రేమతో యెంతటిసౌఖ్యమైననూ జూరకొన గలము.

రాజ్యం—రామం అది కల్లమాట. ఇంకనూ యిటు వినుము.

ఉ. నీవు రచింప కీర్తనలు * ని స్మరింపగ నేను పాడెదన్
నీవు నటుండవైన యెడ * నీవలెనే సటివేష మేసెదన్
నీవొక శిల్పకారి వవ * నీకృపచేతను శిల్పి నయ్యెదన్
నీవును నేను యేకమయి * నిల్చిన రెండవస్వర్గ మేలమే.

రామం—సృష్టిలో సోదరసోదరీమణుల ప్రేమయే నిరంతరానంద దివ్యా మృతప్రవాహవాహినిలో తేలి యాడింపజేయునది. నేను కోరు నది నీవు అనునరింపవలసినదీకూడా తెలుసునూ అప్పుడు స్వర్గమే కాదు మహాస్వర్గమునుకూడా యేల గలుగుదుము.

రాజ్యం—రామం! శారీరకముగా! మానసికముగా సత్యధర్మాదు లొక దానితోవొకటి మిళితమై యున్నట్లు స్త్రీపురుషు లేకమైతేనే గాని నూతన యిహస్వర్గాన్ని సృష్టించలేరు.

చ. ఇరువుర మేకమౌచు కడు * యింపుగ పాడిన మేరుమందగుల్
కరగియు కాల్యలౌచు కల * కాలము యింకక కృష్ణరీతి యీ
వరమనుపూజ్యభూములకు * బాగుగ పారుచు జీవకోటికిన్
కరువుల కాటకంబులను * కన్నడ నీకను శాంతి గూర్చమే.

కావున అనుగ్రహింపుము.

రామం—రాజ్యం! బాధితహృదయుకనగు నన్ను పెచ్చుయీరీతిగా బాధింపక యించుక దినప్రతిక నన్నా చదువకూడదూ హాయి గా వింటాను.

రాజ్యం—మీకెందుకు నాపై అంతటి విసుకులగటం సరే చెయ్యి మన్నవనే చేస్తాను మరివినండి.

రామం—బుద్ధిమంతురాండ్రు కుండవలసిన లక్షణాలిట్టివే కాబట్టి చదువు.

రాజ్యం—(చదువుతూ) వినండి విశాఖపట్నంలో వింతప్రమాద వైఫల్యం.

రామం—ఏమిటి వింత ప్రమాదమా.

రాజ్యం—ఔను. నిన్నటిరోజున ఒకయువకుడు ఒక లేఖను వ్రాసి తన దుస్తులతోనూ నమదుశ్చిత్రాస్థుని పెట్టి తాను నమదుగిరభమున జొరబడినాడు. ఆదృశ్యమును చావలపట్టువా డొకడు చూచి తక్షణం వానిని సంరక్షించినాడు. ప్రాణభయము కూడా తప్పిపోయినది. ఇప్పుడు విశాఖపట్నపు వుచితవైద్యశాలలో చికిత్సపొందుతున్నాడు. ఆ లేఖసారాంశ మేమనగా— ఓరామనూ నాలాత్యసందేశం చేమన నీతి అవతిత్రురాలు, అప్రతిష్టాపరురాలు, అపభ్రంశురాలూ శాదు. అమాయకురాలు. అతిసున్నితహృదయురాలు, మహావతివ్రత కాన నీవు చేయుచున్న అగ్నిపరీక్షల నిక నైన నుపసంహరించుకొని నీతను సంరక్షించుకొనుము. నీతనిమిత్రమై నాప్రాణముల బలిగా నొడ్డ సంతకాలమూ నీవు యధార్థమును గ్రహించుకోజాలవేమోనని తలంచి యిట్లు చేసితిని. పైగా నాకొరకు విచారించువా రెవ్వరున్నారూ ఒక్కనీతయేగా. ఆమెకు విచారము తప్పగలందు లకేగా నేనీ యాత్మహత్య చేసుకొన గడంగితిని. కాన యిక నైనా మీ రిరువురూ ఆనందశాంతిమలు కలుసుకొని జివిస్తున్నట్లు యేకమై సుఖింపండి. ఇట్లు,

నీతి ప్రయసాదరుడు 'మన్మథరావు.'

అని యున్నది గనుక వారింతరపువా రెవ్వరైన వచ్చి తీసికొని పోవచ్చునని తెలియజేయడమైనది.

రామం—హా మన్మథా! నీయెడ నేనెట్టి దొనగుచేసితి నోయీ.

రాజ్యం—రామం! నీనేత్రము లట్లు యగుణములై యశువువారితములై పోయినవేలా నీహృదయ మెందుల కట్లుకంపించి పోవుచున్నది.

రామం—అమాయకులకు అగచాట్లు కల్పించినందులకు.

రాజ్యం—మీమాటలు నాకేమీ అర్థం కావడం లేదు.

రామం—ఏమనిచెప్పేది నీకు రాజ్యం! ఆమానవున కిన్నికష్టాలు కల్పించినది యీమానవాధముడే. అమాయకురాలగు నీతను అనుమాన పెనుభూతావేశమువలన మాతృదేవి హితోపదేశ మున్నెసనూ నరకుగొనక దురింత దుస్సహ దుర్నిరీక్ష దుర్భర ఘోరాలు ఘోర కష్టపరంపరల కాహుతులుగా నొప్పగించిన కలహపాపతారు డీమాటైనరామమే రాజ్యం! అబ్బా! నాతల బరువెక్కు తున్నది నాహృదయము బండపారిపోయినది. నా కడుపులో శం సహనశంకలికత్తులు కడలిపోవుచున్నవి. స్వయం కృతావరాధము.

చ. నిరుపశుశీలరాసివయి ♦ నిష్కరుణుడను నీతిహారుడన్
భరమగు నిందమాపి యెడ ♦ బాపితి పుత్రునికూడ జూడకే
ధరవయి నొన్నదో యిపుడు ♦ దారుణనిందపితాచికుక్షిలో
జొరబడి సొక్కి సోపు నతి ♦ జోలియు సైతము లేక కూలెనో.

హామన్మథా! విపుల విపాద విషమత్వములో నిన్ను మట్టు పెట్టిన యీపాపాణహృదయుని శపింపక తమింపగలవా తండ్రీ! ఈజారమయప్రపంచమున నీయెట్టియాదర్శకపురుషు లింకా యేకొండ్రో వుండటచేతనే సూర్యచంద్రాదులు గతులు తప్ప కుండిరి.

రాజ్యం—రామం! ప్రాణభయము తప్పినదని యున్నదికదా ఇక మీరంత విచారింప సక్కురలేదు. ఇక నావిచారముకూడా సన్నగిల్లుచున్నది.

రామం—రాజ్యం! ముస్మధరావున కెట్లున్నదో శీఘ్రమే తెలుపుదని
తంఱియిచ్చి రాగలవా.

రాజ్యం—అనవసరముగా తంఱి యెందుకూ తీసుకొని వచ్చుటకు మని
షినే పంపి వచ్చెదను.

రామం—రాజ్యం. నీకెంతయో పుణ్యముండును. అతిశీఘ్రముగా
శావలసినంత అర్థమిచ్చి తీసికొనివచ్చుటకు పంపి రమ్ము.

రాజ్యం—నందేహమా. రేపిపాటికి రానే వస్తారు. జాగ్రత్త నేను
మనిషిని పంపించి యిప్పుడే వస్తాను. (అని నిష్క్రమించును)

రామం—(తనలో) సీతా.

తే. ఎక్కడుంటివా యెంతగా * శ్రుక్మినావా
అన్నపానాదులును లేక * యలమటింది
పుత్రులోగూడ తుదకు యీ * పుడమివీడి
యాదిసీతకు జెప్పగా * యరగినావా.

తే. ఎంత ఘోషించి ఘోషించి * స్వాంతమందు
నన్ను దూరుచు కడకు నీ * కన్నసుతుని
యెవరిచేతుల కందించి * యేగినావా
శాక వ్రుంటివో కష్టాల * కాంతవాడిలా.

తే. నిన్ను యపనింద కెరజేసి * యున్నఖలుని
శాపదగ్ధుని జేయక * శాంతముగను
కటికిదారిద్ర్య రాశాసి * శాశ్వతదను
పుత్రులోగూడ యెట్లుండ * పూనినావు.

తే. అమితగారాబమున నిన్ను * యక్కటకట
పెంచిపెద్దగ జేసి యీ * పెంక కిచ్చి
నట్టిమీతాత నన్నెట్లు * తిట్టకుండ
య సమించెను నీపెని * యాశలొదలి.

తే. ఒక్కగా నొక్క యీచుక్క ♦ దక్కె నాకు
దిక్కులే రింక నీకన్న ♦ దీనురాల
కనుచు నాకొప్పగించిన ♦ ఆంధ్రమణిని
తాతగారినే మింగితి ♦ దారుణముగ.

బాబు—(పాటలో ప్రవేశం) పాట.

స్తూలదృష్టి లేకా రామా
నీతను విడతువె శ్రీతథామా ||స్తూ||
ఏమి ధర్మ మిది ఏమి పుణ్యమిది శ్యామా
ఏలవీడితివో భీమా ||స్తూ||
అన్ని యెరిగిన గణ్యుడవని నిన్
మిన్నగ నమ్మిన చిన్నది రామా
దోహము చేయుట దోషము నీ కది లేమా ||స్తూ||

రామం—(కన్నీటితో) బాబూ! ఎంతకమ్మగా నున్నదోయ్ ఆపాట.

బాబు—నూనంశములో వుట్టినవాడు వుట్టపోయేవారుకూడా అవర
గానతుంబురులవోలె యిటువంటిపాటలు తల్లిగర్భాల్లో నేర్చు
కొనే పుడతారుట.

రామం—నీవు యీపాట పాడుతూవుంటే నా కెందుకో ఆనందశోకా
దులు రెండుకూడా న న్నావేసిస్తుంటాయి.

బాబు—అంటే పాటలో లీనమైపోయి మిమ్ములనుకూడా లీనము చేసు
కోగలుగుతున్నా నన్నమాట

రామం—విందామంటే విశాలేను. మానేతామంటే మానెయ్యా
లేను.

బాబు—అంటే పాపకృత్యాలు చేయకూడదూ అని అనుకొని చేస్తు
వుండేవాడిలాగా వుంటుందన్నమాట!

రామం—బోను కానీ నీ కీపాటలు యెవరు నేర్చిరి బాబూ.

బాబు—మామామయ్యగారు నేర్పారు. అస్తమానం ఆయనగారు కూడా యీపాటలే పాడుతూ నాచేతకూడా పాడించేవారు.

రామం—ఇప్పుడున్నారా—?

బాబు—లేడు. మానాన్నగారిలో పాటు ఆయనగారినికూడా యేదో వొకమాయభూతం లాగ్గోనిపోయింది.

రామం—హరి! హరి! భూతమా.

బాబు—బేను అనుమానభూతం.

రామం—నన్నే ననుకున్నాను. ఈప్రపంచంలో చాలామందిని యీ డబ్బక పోతూవుంటుంది. కామాలి ఆపాడుభూతం.

బాబు—బేను మంచిదావత్వాన్ని చూచి మాయదారి బ్రహ్మ వోర్పుకోలేక యిటువంటి భూతాలనుప్రయోగించేస్తుంటాడుట.

రామం—బాబూ! నీవు చెప్పేదంతా యదార్థమేనా?

బాబు—ఆపాడుబ్రహ్మ మానాన్నగారిపై ఘోరవికృతాకారధారిణు యనుమానపెనుభూతాన్ని ప్రయోగం చేసేటప్పటికి మతి పోయి మానాన్నగారు దేశాలపాలై పోయినాడు. ఆభూతం ఆయనగుండెకాయను పుక్కుగుండెకాయగా మార్చిందిట. ఆయనకన్నలను యినవకన్నలగా చేసిందిట. అందువల్ల ఆయన పుడు కరుణహీనుడు, దయారహితుడై పోయాడుట.

రామం—నన్ను చెయ్యలేదూ, అట్లాగే ఆపాడుభూతం పాపభీతిలేని పసుప్రాయునిగా చేసినది కామాలి.

బాబు—అంతటితో అది తృప్తిజెందక మాతాతగారిని పొట్టన పెట్టుకొనిపోయింది. తదుపరి సదా మాత్రేమముకోసరమై తనయావశ్యక్తిని వినియోగింపనున్న మామామయ్యను మరిభిష్టునిగా చేసి మాకండగాకూడ లేకుండగా చేసిపారేసింది. తుదకు సన్నూ మాయమ్మనూ అప్పకష్టాలపెట్టుతూ నా కీముష్టిజోలె

చేతికిచ్చి వంపించింది. విన్నవారూ కన్నవారూ మీవలెనే కన్నీరు విడుస్తారు కాని మానాన్నగారిది ఉక్కుగుండెకాయ కావడంచేత పాపాణమతస్తాపకుఁలో ప్రప్రథములై పోవుట చేత శోకించనే శోకించలేరుట. ఒక వేళ వేడుకకు శోకించినను కన్నీరు రానేరాదుట.

రామం—ఏమో తప్పచేసి కప్పిపుచ్చుకొనువానివలె నున్నది నా యిప్పటిస్థితి. బాబూ నీవలుకులు వింటున్నకొలదియూ, లజ్జా భయశోకాదులు మూడూ మూడుశూల్కాలై గుచ్చుకపోతున్నది నామేనునకు. చాలించుచుండామా చేతం సమ్మతించదు చెప్పమంటామా నాచుట్టూ నివ్వలే.

బాబు—ఆయనకు కన్నులు కలవుటగాని, సన్నూ మాయమ్మగారిని చూడాలనంటే మూత్రం ఆకన్నులు బొత్తుగా కానుపించవట.

రామం—బాబూ నీవు చెప్పేమాటలు వింటుంటే నా కశాంతికరంగా వున్నప్పటికీ సుఖవంతంగానే వున్నట్లుపిస్తుంది మనస్సుకు.

బాబు—ఆయనకు చెవులున్నవికాని మాదీనాలాపము లాచెవుల కసలే యెక్కవుట.

రామం—ఇవ్వన్నీ నీ కెవరు చెప్పిరి బాబూ.

బాబు—మాయమ్మ మహావతివ్రతగనుక ఆయనగారిపై నేరాలుయే —
— వొక్కనాడైనా నాతోచెప్పిన పాపాన పోలేదు. అడిగినా చెప్పదూ కూడా పైగా నాన్నగారి వుక్కుగుండెను బెండుగా చేసినస్తానంటే వొద్దువొద్దని కన్నీరు పెట్టుకొంటుంది కూడాను.

రామ—మరెవ్వరు చెప్పారా?

బాబు—నన్నెటిగినవారూ, మాయమ్మగారి నెఱిగినవారు. పెద్ద మనుజులైనవారు, దివ్యజ్ఞానము కలవారూ, యథార్థాన్ని తఱచి తఱచి తెలుసుకోగలిగినవారూ చెప్పకొనుచుంటే విన్నమాట

లివ్వి. వింటూంటే యెందుకో మీరుకూడా మహావిలపిస్తున్నారే
మానాన్నగారికి సోకిన ఘూలి మీకుకూడా యేమాత్రమైనా
సోకిందా. పోనీయండి అంతకష్టంగావుంటే మానేస్తాలేండి.

రామం—(కన్నీటితో) ఆహా!

ఉ. ఈతనినోటి వెంటబడి ♦ యిత్రర వెల్వసుచున్న పల్కులి
స్వాతకకర్లరంధ్రముల ♦ పడ్డకొలంది యనేకముల్కులై
కోతను కోయుచుండె నను ♦ కొంచముకూడను నిల్వనీక యీ
జాతకు డెవ్వడా యితని ♦ బాడలు సైతము చెప్పజేటికో.

బాబు—ఏమిటో అలాచిస్తున్నారే. మాయమ్మ రోగపీడితుగాలై
బాధ పడుతున్నది. నే పోవాలి. త్వరగా మధూకరం పెట్టె
చరూ?

రామం—అట్లాగాబాబూ! ఐతే త్వరగా యీరూపాయిని తీసుకొనిపో.

బాబు—రూపా యెందుకూ మధూకరం కావాలిగానీ.

రామం—మధూకరం పెట్టుటకు ఈనాడు రాజ్యం పనిమీద యిప్పుడే
• బైటకుపోయింది కాన సంశయింపక రూపాయను పట్టుకపో.

బాబు—రూపాయితీసుకుంటే మాయమ్మ వూరుకోదు బాబు.

రామం—భయంలేదు బాబూ తీసుకపోయి భోజనానికి ఖర్చుపెట్టు
కొండి.

బాబు—చిత్రం.

రామం—మల్లాయెప్పుడు వస్తావో.

బాబు—తప్పక సాయంకాలానికి వస్తాను. (నిష్క్రమించును.)

(తెర వా)లును.)

ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

యథార్థము

(లేక పతివ్రత)

పంచమాంకము — ప్రథమరంగము.

భైరవశాస్త్రి పూజామందిరం.

భైర—శంకరా భవదీయాజ్ఞానుసారం నాయాస్తిపాస్తుల సన్నింటిని
దాన మిచ్చుకొంటిని కాన నాకు సాక్షాత్కరించి నన్నుగ
హింపవారుదా).

పోస్తుజమాను—(శంకరునిగా సాక్షాత్కరించి) శాస్త్రి! వేడుకొన్నమా
త)ముననే మరల నీకు దర్శనమిచ్చాను. బాగా దర్శనంచేసుకో.

భైర—లింగా తమపునర్దశ్యవభాగ్యం ఈమందభాగ్యునకబ్బినాతండ్రి)–

పో—శాస్త్రి! నాఆజ్ఞలను శిరసా వహించి నెరవేర్చావా.

భైర—అక్షరాలా నెరవేర్చుకున్నాను లింగా.

పో—ఎవ రెవరికి యెంతెంత దానమిచ్చావూ చెప్పవోయి భక్తాగ్రణి.

భైర—భార్యపుత్రాదులకు పున్నదంతా దానం చేసుకున్నాను లింగా.

పో—శేషైన పనే చేశావు. ఐతే అప్పలవాళ్ళకు సాతచెప్పలన్నా
మొప్పగించావా అదీ లేదా.

జైర—లేదు మహాప్రభూ! మీగయవల్ల వాళ్ళకు పండుంపుల్లకాదు
కదా పూతికపుల్లకూడా వాప్పగింపలేదు.

పో—అగ్గిపుల్లలాగంటివాడివి నీవెందు కిస్తావా నాకు నిజమైన భక్తుడ
వంటే జైరవా నీవేనోయి.

జైర—కనుకనే మీరు నాకు సాక్షాత్కరించారు. ఇంకో పుల్లాయకు
అంతంతమాత్రము చేత కనుపిస్తారా. వరాలిస్తారా.

పో—అంతా బాగానేవున్నది మెచ్చుకొని లక్షవరాలు యిచ్చిపోయే
వాడినేకాని ఒక్కరోతపని చేశావోయి.

జైర—రోతపనిని నే నెందుకు చేస్తాను.

పో—నీవు నీతను చెరచాలెనివి తిలించడమే రోతపని.

జైర—ఈశుభవార్త మీ శివకు చెప్పినారు లింగా.

పో—నావుత్తుడు హనుమంతుడు జరిగినదంతా నా కొచ్చి చెప్పిరాడు.

జైర—పొరపాటు త్తమింపమని లంచ మిచ్చుకొన్నానుగా.

పో—త్తమింపమని హనుమంతుని నేడుకొన్న ప్రయోజన మేమున్నదీ
ఆమహాతల్లినే వేడుకుంటే ఆమె అనుగ్రహిస్తుంది. ఆమరుక్షణ
నికే నేను ప్రత్యక్షపడి యివ్వాలనిన వరాలిచ్చి పోతా. కావున
వెంటనే పోయి ఆమహాతల్లిపాదాలముందు వ్రాలుము.

జైర—చిత్తం లింగా. సర్వరమే పోవుచుంటిని.

(జైర వ్రాలును)

ద్వితీయ రంగం.

(రోగపీడితురాలైన నీత సత్యములూ)

నీత—అనుమాన పెనుభూతమునకు ఈప్రపంచ సంగ్రామ భీభత్సరూప
ధారిణుగు మహాభూతముకూడా తోడుపడి తలవిరియ బోను

కొని భూకంపం కలుగునేమో యనునట్లు తాండవం చేస్తున్నది.
ఓసీ యనుమానపెనుభూతనూ నాటి పదకావరకుటిరాలలో
యెందుకు తాండవం సల్పుతావే మాయదారి మహాతాటక
వోసీ!

సీ. అనుమానదయ్యమా ♦ యాసింది వతికి నా
కడలుచావుచు మమ్ము ♦ యేకీనావు
అనుమానభూతమా ♦ యాసింది ను మ్ముట్లు
కష్టనంద్రమునందు ♦ కలపినావు
అనుమానవేతనూ ♦ యాసింది మితిలేని
యవనింద పైద్రోసి ♦ యాడినావు
అనుమానపాపిని ♦ యాసింది నిన్ను
యలకేసి వీవెంతో ♦ యుబికినావు

తే. అప్టకష్టాదులను పెట్టి ♦ ముష్టియెత్తు
కొనెడి దుష్ప్రాప్తిపాల్చేసి ♦ గోడపెట్టు
మింక నైనను బాసిపో ♦ కీట్లు నీవు
యాడుచుంటివె నీయాట ♦ లంతరింప,

బాబు—అమ్మా! అమ్మా!

సీత—వొచ్చావా బాబూ! మధూకరాన్ని తెచ్చావా.

బాబు—మధూకరాన్ని కాదమ్మా యీనాడు రూపాయి తీసు
కొచ్చాను.

సీత... బాబూ రూపాయిని యెవ రిచ్చారూ.

బాబు—రాష్ట్రమ్యుగారియింట్లో వున్నాయనే యిచ్చాడమ్మా.

సీత—ఎవ్వరిని మోసపుచ్చి తీసుక రా తదుకదా.

బాబు—లేదమ్మా నిజంగా ఆయనే యిచ్చాడమ్మా.

సీత—ఐతే సంతోషమే.

బాబు—ఇంకా విశేషంకూడా వున్నదమ్మా! వింటావా.

సీత—వింటాను వినుపించుబాబూ నీవాక్కామృతధారలచేతనే గా ఈ
మాత్రమైనా జీవిస్తున్నాను.

బాబు—ఆయనగారూ సీతను విడతువరామా అనుపాటను పాడుతూ
వుంటే యెక్కియెక్కి యేడుస్తూ డెంచుకమ్మా.

సీత—ఎందుకో నాకుమాత్రం మేమి తెలుస్తుంది బాబూ.

బాబు—అమ్మా నాన్నవి ఆజానుబాహువులన్నావు కాదూ.

సీత—ఔను నీకుమలెనే ఆయనవికూడా ఆజానుబాహువులే.

బాబు—నా కీరూపాయి తీసుకోమని యిచ్చినవానివికూడా ఆజాను
బాహువులే నమ్మా. అరవిందలోచనుడకూడా కదూ నాన్న
గారు—

సీత—ఔను.

బాబు—నీలమేఘశ్యామడేనా.

సీత—ఔనాను.

బాబు—ఐతే ఆయనగారుకూడా అరవిందలోచనుడూ నీలమేఘశ్యా
మడూకూడా నమ్మా!

సీత—ఉండవచ్చు మీనాన్నగారి లాగంటివారే యెందుకుండకూడదు.

బాబు—ఆయనగారిని చూస్తే నాకెంతో హాయి. ఆయనగారు నన్ను
మాట్టుకుంటే యింకా హాయి! ఆయనగారు నన్ను యెత్తుకోని
ముద్దులు పెట్టుకొంటున్నప్పుడు కల్లు హాయి చెప్పడానికే నా
కలవికూడా కాదేమిటమ్మా.

సీత—అంతిహాయి నీ కెందుకు కలిగెనో నాకుమాత్రం మెల్లు తెలు
స్తుంది బాబూ.

బాబు—అమ్మా! నాన్న కనపడితే నీవు పలుకరిస్తావా.

సీత—ఎందుకు పలకరించనూ.

బాబు—నాతో పాటు ఆయనగారికికూడా అన్నం పెడతావా.

సీత—ఎందుకు పెట్టనూ నాబుజ్జతండ్రి మనకు ఆయనగాక భగవంతుడు మరెవ్వడన్నాడూ వారిని మనయిరువురమూ పూలతో పూజించాలి కూడా.

బాబు—అమ్మా! ఆయన గారితో నీవు మాట్లాడిననూ, నేను మాట్లాడనమ్మా. దూషిస్తాకాని పూజించను.

సీత—బాబూ! తండ్రిని అట్లనకూడదు తప్పుకాదూ.

బాబు—మనిల నీకప్పుల పాలుచేసిన తండ్రితోటి సిగ్గులేక తగుదునని నేనెట్లా మాట్లాడేదీ, యెట్లా పూజించేది.

సీత—వారు నిన్నేమి కప్పపెట్టిరా తండ్రి.

బాబు—గర్భిణి లో పడ్డది మొదలుకొని ఈనాటివరకూ కష్టాలే పెడుతున్నారు.

సీత—హా! హా! ఎన్నడైన వారు నిన్నుకన్నారా. పల్లెత్తుమూపైనా అన్నారా.

బాబు—లేదమ్మా. నీవు బాగావని లోకానికి చాటు లేదటమ్మా.

సీత—అకష్టము నాకు కాని నీ కెందుకు బాబూ.

బాబు—నాకుగ క నీకా తల్లి! నేను వాణిపుత్రుడనా, నాజీవితమేగా కళంకంచేత పాడైపోయేది.

సీత—బాబూ! నేను పతివ్రతామతల్లికి బిడ్డించిననే విశ్వాసం నీకు వుచాలును. తక్కిన ప్రపంచముతో నీకు నిమిత్త మేమున్నదీ!

బాబూ—అడవికి పోకుండా ప్రపంచంలోనే వున్నాముగా మరిమనం.

సీత—తండ్రికన్నా యేడాతలు యిసిమిక్కిలిగా చదువుకొని పుట్టితివి.

నీ కెవ్వరు సమాధాన మీయగలరూ నేళమించుచున్నది.

అన్నం కలిపి పెట్టెదను లోనికి రమ్మా.

బాబు—ముందు నేను తినసమా! తెచ్చినదంతా నాకడుపునకే తురిమి
యరిమి పెడుతూ నీడొక్క యెండ బెట్టుకొంటున్నావు.

సీత—నాబంగారుకొండగా నారత్నాల రాసిగా! రా. నాతండ్రిరా!
నేనుకూడా నీలోపాటు కూర్చోని తింటాతే.

తెర వ్రాలును.

తృతీయ రంగం.

(వీధి—గిరిరావు కుష్టులో బాధపడుతూ ముష్టికి బయలుదేరును.)

గిరిరావు—అహా! నేటికి నే నొక దిక్కుమాలినవానినై పోయితిని. పైగా
చేతికి కుష్టుపుట్ట భ్రష్టాకారుడనై బిచ్చమడుగుకొనుటకు చివ్వు
తీసుకొని గామిగామాసికి తిరగాలసిన గతి గట్టినది. చేసు
కొన్నవారికి చేసుకొన్నంత మహదేవాయని పాపఫలమును
అనుభవింపవద్దా. ఈజన్మమున చేసిన పాపము ఈజన్మముననే
అనుభవింపవలసివచ్చినది పేరే నరకమెందుకూ. ఏనోటితోటి
సీత అపవిత్రురాలని అడ్డమెసకూలేలూ కూసి వాసి పోగొట్టా
తినో ఆనోటికే వుండ్లు పుట్ట పురుగులు వడ్డవి. ఏచేతితోటి సీత
జూరీస్త్రీయని లేఖలు రామమునకు వ్రాశానో ఆచేతికే కుష్టు
పుట్టినది. ఈపాడుమొదరిష్టపుకుష్టచేయియేగా నిరవరాధియగు
మన్మథరావును అన్యాయముగ కొట్టినది. కనుకనే ఆయన శాప
ము నాకు తలిగి తీరినది. మన్మథా! మన్మథా! నిజముగా నీవు

మహాఉత్తముడవోయీ. నీయట్టి నత్యసంధుని నిర్మలహృదయుని, స్వాధ్యరహితవిశ్వప్రేమమయుని, త్యాగధనుని కొట్టిన యీపాపాత్ములకు తగిన శాపమే యిడినావు తండీ! అనుభవించును. హా ఆకలి. బాబూ ఆకలి. బాబులారా ధర్మమేయ్యండి. తండ్రిలారా ధర్మమేయ్యండి.

పో—(ప్రవేశించి) ఐష్ట్యరంగికి యెవరేస్తారోయ్ ముప్పి.

గిరి—పోష్టజమానుగారూ! కనికరింపండి.

పో—ఛీ! ఛీ! నీముఖము చూచిర మహాపాపము వచ్చును. సీతారామ మన్మథులకు సీతప్రేమ అపకారమే యిరీతిగా నిన్ను శిక్షించినది. అనుభవించుము.

గిరి—జమానుగారూ! నిజముగా వారికి ద్రోహంచేశాను కాబట్టే అనుభవించుచుంటివి. అనుగ్రహించి ధర్మమేయ్యండి.

పో—తూత్! కుష్టువాడివి మేము ముప్పి యివ్వము (అని పోవును.)

గిరి—హా పరమేశ్వరా (మూర్ఛిల్లును.)

(తెర వ్రాలును.)

చతుర్థ రంగం.

(రామం యేకాంతంగా కూర్చోని)

రామం—ఆహా!

ఉ. బాలకు డాడినట్టి ప్రతి ♦ పల్కును శ్రద్ధగ విన్నచో యవే
శూలములౌను గృచ్చకొని ♦ శ్రుక్కగ జేయుచు నన్ను మిక్కిలి

నూలగ ద్రోయుచుండె కడు ♦ కూరివిచారమహాబురానిలో
తేలుచునో మునుంగుచునో ♦ తెల్ప ససాధ్యము లయ్యె నిత్తెరిన్.

రాజ్యం—ప్రేమించి రామం! రామం!

రామం—ఎందుకు రాజ్యం.

రాజ్యం—మనస్థరావుగారు వొస్తున్నారు.

రామం—వడీ! వడీ!

మనస్థాను—ప్రేమిస్తు నీత పతిప్రేమ రామం.

రామం—ముమ్మాటికి నీ నీత పతిప్రేమ, నీవు సుఖశోకపరు.

మనస్థ—ఇప్పటికైనా యథార్థాన్ని తెలుసుకో గలిగావా.

రామం—యథార్థాన్ని తెలుసుకోగలిగితిని మనస్థాను! తిరిగిరణమిది

గా నన్ను క్షమింపుము బావా! నావలన యెన్నెన్ని యగచా

ట్లకు లోనై పోతివి బావా!

ఉ. భారతజాతిఖ్యాతి నిలు ♦ పంకిలు పుట్టిన పుణ్యమూర్తివం

చారయలేకనే నిధి ♦ యాగ్రహచరిష్టభూతబోధచే

జారునిగా తలంచి నిను ♦ చాల శ్రమింపగ జేసి యుంటిన్

భూరిదయానముద్ర దయ ♦ బూనిచు నన్ క్షమింపచు మిప్పుడే.

మనస్థ—బావా! ఇప్పటికైనా నీత మహాపతిప్రేమని తలంచుతావా.

అట్లు తలంపకన్నచో మంగళాక్షరములతో యెంతరామా

యణమును రచించు కోని హృదయాలయములో దాచుకు

న్నానో వగలచీల్చి చూపమంటావా.

రామం—నలదు వలదు. ఇప్పటికే పాపాన్ని మూటగట్టుకొంటిని.

ఇప్పుడు యింకా యెందుకు మూటగట్టుకోమంటావు మనస్థా.

రాజ్యం—(వోరకంట చూస్తు) (రనలో) ఓహో యేమి యీత్యాగ

ధనుని స్తిరసంకల్పం...

ఉ. రామశుకూడ చాలదు వ + బాలగుణంబులు గల్గునీనికన్
 సోమశుకూడ తూగదు య + శోధను దీర్ఘముందు, మారెవా
 నోముల నన్నినోచి కనెనో + తెలుగమ్మ వచింపనసాధ్యమీరినన్
 ప్రేమాడికూడి తేలగల + పెండ్ల మికెంతటి ధన్యురాలాళో.

బాబు—(ప్రవేశిస్తుపాట)

స్తూలదృష్టి లేకా రామా

మాసీతను విడతువె క్యామా ||నూ||

ఏమి ధర్మమిది ఏమి పుణ్యమిది భీమా

ఏలవీడితివి సీతను ధామా ||నూ||

మన్మ—(సంతోషాన్ని వట్టలేక బాబును కాగలించుకోని) బాబూ నీ కీ
 పాట లెవ్వరు నేర్పారూ.

బాబు—మామామయ్యగారు నేర్పారు.

మన్మ—ఏమామయ్య.

బాబు—మామామయ్య.

మన్మ—మీమామయ్యగారుకూడా నామాదిరిగానే వుంటారా.

బాబు—ఏమో యెట్లాగుంటారో నే నెట్లు చెప్పగలుగుతానూ ఆయన
 గారు మమ్ము వీడిపోయి చాలా కాలమై పోయింది.

మన్మ—ఆయన పేరూ.

బాబు—మన్మధరావుగారు.

మన్మ—నీ కవరు చెప్పారూ.

బాబు—మాఅమ్మ చెప్పింది.

రామర—మీయమ్మ పేరూ.

బాబు—మాఅమ్మ పేరుతో యేమి పనీ.

రామర—కన్నెండున బాధిస్తావు చెప్పు తండీ).

రాజ్యం—పోనీయ్ ఆయనకు చెప్పకపోలే చెప్పకపోయావు నాకు చెప్పిరా.

బాబు—ఎలే చెప్పుతా నీత.

రామం—(ఆదుర్దాతో) నీతే.

మన్మ—నాసోదరి నీతే...

రామం—నేడంత మధూదయ మోయీ బాబూ యెంత మధురముగా నున్నవోయీ ఆరెండక్కరాలు.

తే. మధురమునకన్న మధురాతి + మధురమాచు

యున్నవా రెండుయక్కరా + లన్న విన్న

ఎన్నిసారులు జపియింప + నన్నిసార్లు

దేవతామృతసరసిలో + తేలుచుండు.

రాజ్యం—మీనాన్న పేరూ.

బాబు—ఉక్కుగుండెకల రామం!

మన్మ—హా! యెన్నినాళ్ళకు మరల నిన్ను చూడగల్గినోయీ బుల్లిబాబూ.

రామం—హా తనయా.

తే. వాసిగాంచిన యార్వేల + వారిన్ల

పావనము చేతువుట్టిన + భాస్కరుండ

వనగ చా ల్నిన్ను యిన్నినా + శృరయ్యకుండ

నున్నదువ్వుని తండ్రిని + నన్నుగనుచు.

బాబు—చాలు! చాలు! నీనా నాకు తండ్రివి. నాతండ్రిగారిది వ్రక్క

గుండె. పాపాణామృతం. ఆయనకళ్ళు యినవకళ్ళు. ఆయన

యినవమనిసి. ఆయనలో పాపభీతి లేదు. ఆయన గారివే నీ

క్షైతే నన్ను చూచి విచారపడగలవా. ఒకవేళ విచారపడ్డా

కన్నులసేరు తెట్టవు మరిసివు కన్నీరు కార్కులుగా కారుస్తున్నా

పుగా—కాబట్టి నీవు నాతోడివి కావు. నీవెవ్వరినో నాకేమి తెలుస్తుంది? నన్నుమాత్రం ముట్టుకోవోకండి. అనవసరంగా అధికంగా మీరిట్టి కూడనిమాట లన్నప్పుడు మా మామయ్య మన్మథరావుగారే నానమడుములో నున్నట్లయితే యీసాటికి మీబుట్టలు రామకీర్తనపాడేవే, బాలుడనై పోతిని కాబట్టి బ్రతికిపోతిరి. అదిన్నీగాక యీరాజ్యమృగారిని చూచి వోర్పు కోగలిగితిని. మీవంటివారికి తగదు. ఇటువంటివారని తెలిసికో లేక వచ్చితిని. ఇకరానూ రాకూడదూ.

(అని పారిపోవుచుండును.)

రాజ్యం—బాబూ! నే నున్నగా పోకుము. పోకుము.

మన్మ—మాధవా! ఆగుము ఆగుము.

రామం—అలశ్య మెందుకూ మనంకూడా వేగమే పోదాంపదండి.

రాజ్యం—పదండి. తలుపులకు తాళాలువేసి నేనుకూడా వస్తాను.

(తెర వా)లును.)

పంచమ రంగం.

నీతి—

ఉ. ఓవరమేళ యీశ హర • వోనిధిపావన పావభంజనా
వోవరమాత్మ వోసుమన • వోరజితాధినివాస శంకరా
నీవడవంకజమ్మలను • నిత్యము గొల్చెడి బీదనీతపై
జూపవదేల నీకరుణ • సుంతయుకూడను నాగభూషణ.

మధూకరమునకు పోయిన నాముద్దులయ్య యింకనూ రాకు
న్నాడే. ఏమి జరిగినదోకదా! నా కింకేషు మూడనున్నదో

కదా హావరమేశ్వరా నాప్రాణము లేనో యీనాడు సుడి
తిరిగి పోవుచున్నది. ఆయాసము, హాభరింపజాల. (అని కోప్పెల్లి
వడిపోవును.)

బాబు ప్రవేశించి తల్లిని చూచి) అమ్మా! అమ్మా! పలుకవేల నమ్మా.
మీనక్క—(చూచి) పోదరీ! పోదరీ!

రామం—సీతా! సీతా!

రాజ్యం—కటకటా ఎన్నియిడుములకు లోనై పోయినదీ తల్లి.

రామం—సీతా! సీతా! నాజీవనజ్యోతి నావంశపవిత్రపారుజాతపరిమళ
పుష్పరాజమా ఒక్కసారి, యీమలినవృద్ధునిపై నీకాంత
నరళసమ్మాహనదృక్కుల ప్రనరింపజేసి తూలితము చేయవా
సీతా! నీచోగ్రధమహాపాతక యనుమానపెనుభూతమునకునిన్ను
గుఱిచేసిన కలుషాత్ముని భయానకస్వరూపమును వీక్షింప
రాదనియూ నీదయార్ద్రవయనారవిందముల వికసింప జేయుటం
టివి. సీతాకేతకీగర్భదళముల దిరిస్కరించు నీదేవాకాంతి ఇట్లు
వసినాడి యున్నదేమీ. కటకటా! చమరీవాల సదృశమగు నీ
కేశకలాపము ధూళిమయమై యున్నదేమీ సీతా! సీతా!

చ. మమకుల గౌరవాదు లతి + మందగిలుండ విచార మొంది య
య్యమరులు చక్కజెట్టుమని + యంపగవచ్చిన సాధ్యవంతు యి
క్కుమరికి తోచకెట్లు విన + కూడని ఘోరమహావివాదహా
మమున రిపింప తోసిరిని + మత్తొడ మూర్ఖుడ నాచు భ్రాతృజ్ఞ.

చ. పరిమళయుక్తమహా వసువు + పచ్చని తెల్లవనినూన మీవటం
చరయగ లేక యున్నదతి + యల్పమహాగ్రకణ్ఠంఘోరభీ
కరభయరూపధారిణగు + కల్మషనిండ్లపికాచిచేటిక
త్వరవడి మింగిమంచిదితి + తాత్ప్రేక్ష్య భ్రష్టుడ దృష్టిహీనుడక.

నీత—(మెల్లగా కన్నులు విప్పిచూచి) కల! నిక్కువమా నిజముగా నానాధునిపాదపద్మముల నన్నిధిని వ్రాలియున్నానా.

బాబు—అమ్మా! ఉక్కుగుండె యివకళిక్కు గలతండ్రి కాళ్ళకడ నున్నావు. నాక్కీ తే నలిగిపోతావేమో దూరంగానే వుండమ్మా.

నీత—ధన్యరాలను. ధన్యరాలను. నిజంగా యివి నా నాధుని పాదపద్మములే! ప్రభూ! మీపాదపద్మముల స్పర్శభాగ్యము ఎన్ని వత్సరాలకు లభించిందీనాధా! మీపాదభూమి వానోనల తనివి తీర నలంకరింప జేసికొననిండు. మీపాదప్రత్యక్షమునకు నాకు కడకంటి. కన్నీరుకూడా కరువైపోయినది ప్రభూ! (దీవముగా ఉష్టాశుశ్రీల నింపుచున్న నాధునిచూచి) విచారించకండి. పాప అనుమానపెనుభూతం మిమ్మెంత సేంసంపదేసిందీ నాధా నకలదేవతాసాక్షిగా నేనుయధార్థాన్నే వుగ్గడిస్తున్నాను సావకాశముగా అవధరింపండి. నేను అవరాధినీకానూ పాతకీనీ కానూ దోహతీలనూకాను (కన్నీరు నింపుచున్న మన్మథుని చూచి) ఈమన్మథుడు నాకు ప్రియసోదరుడు పెంపుడుతమ్ముడు మీరు అపోహపడి నన్ను విడనాడితిరి. ప్రభూ! నేనట్టి ఘోర కార్య మాచరింపగలదాననా ఇప్పటికైననూనమ్ముడు. ప్రభూ మీఅసంతోషానిర్యప్రకాశవదృశ్యమైన కోమలస్వరూపమును భావనారేఖనిచే ననురాగసుధారసమతో నాహృదయఫలకమున యెంతగాధముగా చిత్రించుకొనుచున్నదాననో నాయీ గుండెలు చీల్చిచూచినగాని మీకు తెలియదేమో విభో పరిచింపుడు సిద్ధముగా నున్నాను.

బాబు—అమ్మా! మనమాటలు వారియినపదెవల కెక్కుతాయా.

రామం—బాబూ! అవరాధిని మిమింపమని వేడుకొనుచుంటినిగదా తండ్రి యింక నూళ్ళునీవాలాలచే నేల పొడిచి పొడిచి చంపుకొనియెదవూ.

సీత—బాబూ! పితృదేవుని ధూపింపవచ్చునా మహాపాపము కాబట్టి
క్షమింపమని వేడుకొనుము.

బాబు—క్షమింపుము తండ్రీ! (అని పాదములకడ వ్రాలును) రానుము
ఆనందాశ్రువుల రాల్చుచూ చంక నెత్తుకొని ముద్దుల జార
కొనుచూ)

రామం—తండ్రీ! నిజముగా నేను కఠినాత్ముడనే నోయి.

రాజ్యం—తక్కువవాడా. తండ్రీకన్నా యేడాకలు యినుమిక్కిలే
చడువుకున్నాడు.

రామం—పైగా మేనమానుగుణాలే మేనల్లున కబ్బినవి.

రాజ్యం—నాగుణాలెందు కబ్బుతాయీ. వంశమోవాడాలితో
కోనన్నాడు.

గిరిరావు ప్రవేశించి—ఓసీతారామమిన్మధులారా! ఈపాపాత్ముని ఈ
గిరిరావును తిరకరణశుద్ధిగా క్షమింపండి. (కాళ్ళబడును)

మన్మ—అనుగ్రహింపబడితి లెమ్ము.

భైర...ప్రవేశించి—తల్లీ! సీతమ్మతల్లీ! శన్నుకూడా క్షమింపుతల్లీ!
నారో నున్నరాక్షసత్వాన్ని హనుమంతుడు సంహరించి మాన
వత్వం ప్రసాదించాడు.

పో—(ఈశ్వరుడుగా ప్రవేశించి) భైరవా! నీవిప్పటికి కృతార్థుడవైతివి.

భైర—ఓం, లింగ, లింగా తరిందితిని.

పో—శాస్త్రిగారూ! ఈశ్వరావతారము, హనుమావతారాదుల చూ
పించి మీకంతయో ఆనందమును చేకూర్చినాను. గనుక పీర్ల
పండుగ గనుక మామూళ్ళు అంతా యిచ్చారు అందరితో
పాటు మీరుకూడా మీకు తోచింది తృణమో ఫణమో ఇస్తే
సంతోషించి పోతా (సంటూ వేసుకొన్న డ్రస్సును వూడ
దీయుచుండ భైరవుడు చూచి కోపముతో)

భైర—ఓరీ దున్నా నీవటరా యింతవసే చేసింది.

పో—ఏమిచేశాను మహాప్రభో పీర్లవండుగగనుక వేషాలు వేసు
కొచ్చాను.

భైర—ఇంకా మాట్లాడుతున్నావా మాయముండాకొడకా మాయ
వేషాలేసి నన్ను మాయచేసి కొంప లార్చుచూస్తావటరా
తుచ్చుడా చూడిప్పుడు ని న్నేమి చేస్తానో!

సీత—శాస్త్రీ! ఆగ్రహింపకు...నాధా! ఈభైరవశాస్త్రీ నన్ను బలవం
తముగా చెఱవతలంచుచుండ ఈపోవ్వుజమానుగారివలన నే
నంరక్షింపబడితిని. నిజముగా ఈతని నాపాలిటకు వీరాంజనే
యునివలెనే ప్రత్యక్షపడి కాపాడినాడు కాబట్టి వీనికి మంచి
బహుమాన మివ్వవలయును.

రామం—ఘాసీం! ఇదిగో వందరూపాలకాగితం వుచ్చుకో.

సీత—సంతోషమేనా.

పో—నిండా సంతోషం.

రామం—రాజ్యం!

రాజ్యం—ఎందుకు రామం.

రామం—నమయానికి వేదోక్తంగా వివాహం చేయించడానికి భైరవ
శాస్త్రీగారుకూడా పిలవకుండానే తయారై వచ్చాడు.

రాజ్యం—ఎవరికీ.

రామం—మియిరువురికి నమ్మతమేనా?

రాజ్యం—నమ్మతమే.

రామం—శాస్త్రీ! వివాహమంటవము సిద్ధపరిపించుము.

సీత—పెండ్లికొడుకునకూ, పెండ్లికూతునకు మంగళస్నానాలు చేయించి
వసువుపారాయణలు పెట్టమంటారా.

రామం—ఇంకా సందేహమా త్వరగా కావాలి.

బాబు—నాన్నా! నాకు కూడా పెండ్లిచెయ్యి.

రామం—బాబూ, త్వరలోనే ఆడపిల్లను కనిస్తారులే మీఅత్తా
మామయ్యలు.

మన్మ—మీనాయన మీ యమ్మను యింత సుఖపెట్టినాడుకదా ఇక
నీవుకాని నాకూతురునిస్తే ఇంతకు మిరుమిక్కిలే సుఖపెడతావు
నీర... ..రాజమ్మ పెండ్లికూతురాయెనే (అని వాడుచుండ)

తెర వ్రాలును.

—* మంగళహారతి *—

నిత్యహారతులివే యీశా

తావకీన మృదుమంగళాంఘ్రిలకు ||ని||

భక్తరాణ ముక్తిప్రధానా గొనుము కర్పూరపు

హారతి ||ని||

సర్వం సంపూర్ణము.

